

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**HUMANITÁRNÍ INTERVENCE USA JAKO
NÁSTROJ GLOBALIZACE LIDSKÝCH PRÁV**

Lucie Peterková

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce

**HUMANITÁRNÍ INTERVENCE USA JAKO
NÁSTROJ GLOBALIZACE LIDSKÝCH PRÁV**

Lucie Peterková

Vedoucí práce:

PhDr. Přemysl Rosůlek, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literatury.

Plzeň, duben 2014

.....

Poděkování

Tento prostor bych ráda využila pro poděkování mému vedoucímu bakalářské práce PhDr. Přemyslu Rosůlkovi, Ph.D. Touto cestou mu děkuji za cenné rady, věcné připomínky, ochotu, trpělivost, metodické vedení práce a veškerý vynaložený čas.

Obsah

1. ÚVOD	0
2. TEORETICKÁ VÝCHODISKA PRÁCE.....	4
2. 1. GLOBALIZACE A LIDSKÁ PRÁVA	4
2. 1. 2. UNIVERZALITA LIDSKÝCH PRÁV	7
2. 2. KOSMOPOLITISMUS JAKO PROJEV GLOBALIZACE	9
2. 2. 1. ZROD IDEJI KOSMOPOLITISMU	9
2. 2. 2. KOSMOPOLITNÍ DEMOKRACIE.....	11
2. 2. 2. 1. HELDOVA VIZE KOSMOPOLITNÍ DEMOKRACIE	15
2. 3. TEORIE SPRAVEDLIVÉ VÁLKY A HUMANITÁRNÍ INTERVENCE	17
2. 3. 1. TEORIE SPRAVEDLIVÉ VÁLKY	18
2. 3. 2. HUMANITÁRNÍ INTERVENCE	20
2. 3. 3 KONCEPT RESPONSIBILITY TO PROTECT (R2P)	23
3. EMPIRICKO-ANALYTICKÁ ČÁST.....	25
3. 1. CLINTONOVA DOKTRÍNA.....	25
3. 1. 2. CLINTONOVA DOKTRÍNA A EKONOMICKÉ ZÁSADY	26
3. 1. 3. PODPORA DEMOKRACIE, JEJÍ MULTILATERÁLNÍ ŠÍŘENÍ A DAREBNÉ STÁTY	29
3. 1. 4. IDEA ASERTIVNÍHO HUMANITARISMU A BOJ ZA LIDSKÁ PRÁVA	32

3. 2. HELDOVO KOSMOPOLITNÍ VIZE A CLINTONOVA DOKTRÍNA.....	34
3. 3. PORUŠOVÁNÍ LIDSKÝCH PRÁV V KOSOVU	42
3. 3. 1. LIDSKO-PRÁVNÍ SITUACE V KOSOVU	42
3. 4. ŘEŠENÍ KOSOVSKE OTÁZKY MEZINÁRODNÍM SPOLEČENSTVÍM.....	44
3. 5. PORUŠOVÁNÍ LIDSKÝCH PRÁV ZE STRANY SRBSKÉ VLÁDY	46
3. 6. PORUŠOVÁNÍ LIDSKÝCH PRÁV V RÁMCI UÇK.....	48
3. 7. OPERACE SPOJENECKÁ SÍLA (ALLIED FORCE).....	51
3. 7. 1. REZOLUCE 1244 A DOHODA Z KUMANOVO.....	54
4. UKONČENÍ NÁSILÍ V KOSOVU, OCHRANA LIDSKÝCH PRÁV, MULTIETNICKÁ SPOLEČNOST.....	57
5. ZÁVĚR.....	62
6. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	68
6. 1. ODBORNÁ LITERATURA	68
6. 2. INTERNETOVÉ ZDROJE	77
7. RESUMÉ	83
8. PŘÍLOHY.....	84

SEZNAM ZKRATEK

CEFTA – Středoevropská zóna volného obchodu
EBRD – Evropská banka pro obnovu a rozvoj
EU - Evropská unie
EULEX - Mise Evropské unie k prosazování práva v Kosovu
GATT – Všeobecná dohoda o clech a obchodu
ICC – Mezinárodní trestní soud
IICK – Nezávislá mezinárodní komise pro Kosovo
IMF – Mezinárodní měnový fond
KFOR - Mezinárodní mírové operace v rámci NATO na území Kosova
KLA - Kosovská osvobozenecká armáda
KPC – Kosovské ochranné sbory
KPS – Kosovská policie
LDK - Demokratická liga Kosova
MZV – Ministerstvo zahraničních věcí České republiky
NAFTA – Severoamerická zóna volného obchodu
NATO - Severoatlantická aliance
OBSE/OSCE - Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
OSN - Organizace spojených národů
R2P – koncept Responsibility to Protect
RB - Rada bezpečnosti
SFRJ – Socialistická federativní republika Jugoslávie
UÇK - Kosovská osvobozenecká armáda
UNHCR – Vysoký komisař OSN pro uprchlíky
UNMIK - Mise OSN v Kosovu

1. ÚVOD

Jako hlavní cíl své bakalářské práce jsem si vymezila nastínění humanitární intervence do Kosova s důrazem na Clintonovu doktrínu a její pojetí lidských práv. Předmětem práce se tedy stává rozbor této doktríny a pokus na ni aplikovat Heldovo vizi kosmopolitní demokracie. Bill Clinton na začátku intervence prohlásil, že usiluje o dosažení tří cílů: ukončení násilí v Kosovu, ochrany oblasti lidských práv a nastolení multietnické společnosti. Podařilo se mu tyto premisy realizovat? Touto výzkumnou otázkou se bude zabývat závěrečná část empirické části.

Teoretická část se pokusí objasnit koncepty dotýkající se problematiky lidských práv, kosmopolitismu, kosmopolitní demokracie. První kapitola se bude věnovat globalizaci lidských práv. S globalizací lidských práv jsou úzce spjaty dokumenty, listiny, pakty, mezinárodní či nevládní organizace podílející se na rozšiřování povědomí o lidských právech. Samostatná kapitola řešící tuto problematiku však účelně není součástí této práce vzhledem k obsáhlosti problematiky.

Nicméně v příloze je k náhledu *Všeobecná deklarace lidských práv*, jakožto jeden z nejdůležitějších dokumentů garantující určitá lidská práva pro všechny jedince neohledně na jejich rase, pohlaví či náboženském vyznání. Vzhledem k tomu, že práce pojednává o relativně nedávných událostech, chybí i kapitola zabývající se historií lidských práv. Nutné je zmínit, že vzhledem práce pracuje pouze s vymezením lidských práv ze západního pojetí. V tomto smyslu se zde objeví i podkapitola věnující se otázce univerzality lidských práv.

Vlastní kapitola náleží problematice kosmopolitismu. Sekce zrod ideji kosmopolitismu seznamuje s kořeny tohoto směru a pokouší se poukázat na jeho stěžejní teze. Následuje část řešící oblast kosmopolitní demokracie. Tato pasáž bude řešit základní premisy tohoto přístupu. Svůj náhled poskytnout přední autoři zabývající se problematikou kosmopolitní

demokracie - Ulrich Beck, Daniele Archibugi a v neposlední řadě David Held. Tito autoři jsou citováni nejčastěji vzhledem k tomu, že jejich teze velmi výrazně ovlivnily tento směr. Nicméně v této části nalezneme i jména dalších neméně důležitých badatelů.

Následovat vize kosmopolitní demokracie Davida Helda. Zde budu čerpat především z knih, jejichž je autorem: *Cosmopolitan Democracy: An Agenda for a New World Order*, *Democracy and the Global Order: From the Modern State to Cosmopolitan Governance* či *Models of Democracy*. Později se praktická část bude soustředit na propojení Heldovy teorie kosmopolitní demokracie s ideou Clintonovy doktríny. Samozřejmě pouze za předpokladu, že zde existují podobnosti. Důvodem, proč byla dána přednost Heldovy kosmopolitní vizi například před Beckovou je ten, že Heldovy myšlenky mi přijdou velice ucelené a ideální pro pokus, jenž mám v úmyslu učinit.

Další část bude řešit otázku spravedlivé války a humanitární intervence. Chybět nebude ani koncept *Responsibility to Protect*, který slouží jako jakýsi návod, jak by měly státy postupovat při konfliktu. Všechny tyto teorie a koncepty kladou do popředí lidská práva a ochranu jedinců. Zájmy jedince jsou v tomto rámci kladeny nad národní zájmy států.

Co se týče zdrojů, tak jako základ pro vyhotovení práce poslouží především odborná literatura, články, oficiální internetové stránky mezinárodních organizací a zprávy nevládních organizací zachycující stav lidských práv. Nejhojněji je čerpáno z dokumentací *Amnesty International* a *Human Rights Watch*, což však nechce zpochybňovat důležitost ostatních nevládních organizací monitorujících situaci v regionu. Nicméně kapacita této práce neumožňuje bližší rozbor všech organizací působících na území Kosova.

Účelem první kapitoly v rámci praktické části je rozbor Clintonovy doktríny s důrazem na ekonomické procesy či politiku podporující rozšiřování světových demokracií. V neposlední řadě se zde objeví i idea asertivního humanitarismu, která se úzce pojí s problematikou lidských práv a humanitární intervencí do Kosova. Následovat bude samostatná kapitola, která se pokusí aplikovat Heldovu vizi kosmopolitní demokracie právě na Clintonovu doktrínu.

Další sekce bude řešit především lidsko-právní situaci v Kosovu před humanitárním zákrokem. Do práce je zařazeno nejen porušování lidských práv ze strany srbské vlády, nýbrž i UÇK, jelikož zločiny proti lidskosti se odehrály na obou stranách. Práce se bude věnovat nástinu humanitární krize v Kosovu. Objeví se zde i část pohlížející na postoj mezinárodního společenství. Poté následuje samotná intervence Spojenecká síla. Zmínka padne i o rezoluci 1244 a dohodě z Kumanovo, které stanovily, jakým směrem se bude ubírat další dění v regionu. Závěrečná fáze se pokusí odpovědět na výzkumnou otázku. Staly se vyřknuté cíle Billa Clintona každodenní realitou? V samém závěru práce se objeví i stručný pohled na humanitární zákrok skrze perspektivu spravedlivé války.

2. TEORETICKÁ VÝCHODISKA PRÁCE

2. 1. GLOBALIZACE A LIDSKÁ PRÁVA

Globalizace lidských práv je často spojována s momentem, kdy se ochrana práv jedince stala subjektem práva mezinárodního. Světem se začaly šířit dokumenty, jež garantovaly jistoty zajišťující právo na důstojný život všech lidí neohledně na to, jaký kout světa obývají. S globalizací lidských práv je úzce spjata zřízení nejrůznějších organizací bojujících ve prospěch lepších životních podmínek. Nejedná se však jen o právní dokumenty či filosofické myšlenky. V popředí stojí lidské osudy.

Píše se rok 1550 a řeší se spor, který se později do dějin zapíše jako spor ve Valladolidu. Středem zájmu je otázka, zda je vůbec možné, aby indiáni vlastnili duši a měli nárok na důstojný život. V této době španělští conquistadoři propagovali brutální zacházení s původním obyvatelstvem amerického kontinentu. Své chování ospravedlňovali s zřetelem na to, že indiáni se nedají považovat za lidské bytosti – nevlastní duši. V tomto sporu se proti sobě postavili dvě výrazné španělské osobnosti této doby biskup Bartolomeo de Las Casas a Juan Ginés de Sepúlveda. Nutno říci, že Sepúlveda byl zastáncem tehdejší španělské koloniální politiky, tzv. encomiendy založené na práci otroků. Sepúlveda byl přesvědčen o tom, že by domorodci měli být plně ovládnuti španělskou korunou. Las Casas se rozhodl i přes svůj španělský původ postavit na stranu indiánů a propagovat ochranu lidských práv, které zde byly masově porušovány. Zasedání sice nevydalo žádné přímé rozhodnutí. Nicméně zotročování indiánů bylo potlačeno (Budil 2001: 249-253).

Globalizace lidských práv by se dala charakterizovat jako vstoupení této problematiky na mezinárodní pole. Nezbytnou se stává myšlenka chránit individuální práva a svobody neohledně na státních hranicích.

Zároveň dimenze, jež se řadí do podkategorie lidských práv, mnohdy vyžaduje spolupráci na mezinárodní úrovni. Jakákoliv norma mající za cíl udržení důstojného života se týká problematiky lidských práv. Do kodexu lidských práv se však dostává až tehdy, když je pojímána jako jakási obecně sdílená představa o lidských právech (Krejčí 2011: 24-25)

S dobou narůstají i rizika ohrožující stabilitu a práva jedinců. Globalizační procesy vedou ke stále intenzivnějším zásahům do života a práv osob. Mezinárodní právo začalo kritizovat tvrzení, že by lidská práva měla být ryze doménou vnitřní suverenity jednotlivých států. Součástí práva mezinárodního je mimo definice lidských práv i vynutitelnost. Na lidská práva můžeme pohlížet jako na diskurz mezinárodního společenství. Problémy týkající se této oblasti se zvyšují, a to především díky přibývajícím politickým, kulturním či sociálním interakcím ve světě. Lidská práva jsou tak důležitou oblastí, že nestačí, aby se jí zabývala jen vláda daných států, ale i nejrůznější mezinárodní organizace. Tuto problematiku, tak můžeme chápat, jako fenomén globální (Fairbrother - McCorquodale 1999: 736-740).

Průlomová idea spočívala v tom, že mezinárodní společenství je odpovědné za vytvoření určitých morálních principů a pravidel řídících oblast lidských práv. Utvořila se představa, že ve státu by měly být přítomny alespoň minimální rysy demokracie. Částečně i proto, že s demokracií bývá spojováno respektování míru a ostatních lidských práv. Důležitou se stala i myšlenka jakési globální vlády podílející se na kontrole dodržování pravidel z řad státních i nestátních aktérů (Cohen 2008: 578-579). Požadavky volající po demokracii a lidských právech byly však často naivní. Odrážely zejména kulturní relativismus - odraz vlastních národních prvků, které měly být aplikovány často na státy zcela odlišné, ať už kulturně či politicky (Donnelly 1999: 611).

Způsob, jakým dochází k řešení problematiky lidských práv, závisí na struktuře globálního institucionálního řádu. Někdy bývá na tuto problematiku pohlíženo skrze perspektivu, že bohatý Západ se snaží pomoci „méně rozvinutým“ zemím. Mezi velice diskutovatelný bod související s touto oblastí, se řadí univerzální platnost lidských práv. Nejedním názorem se lidská práva jako vyjádření západních hodnot a jistou novou formou imperialismu. Otázkou zůstává, proč by měla být morální koncepce ze západního pojetí považována za univerzálně platnou. Znamená to, že je tento koncept lepší? Že Číňani, Indiáni či Zuluové nemají své vlastní tradice, na nichž by byli schopni postavit svou koncepci morálních hodnot? Globální instituce se snaží nalézt principy, jež by měly být shodné pro všechny národy. Každá osoba by měla disponovat určitými statky, jež jsou shodné pro všechny nezávisle na odlišném pojetí světa. Globální instituce však mohou být zároveň i hrozbou k potlačení osobitých kulturních zvyklostí či pojetí náboženství (Pogge 2000: 56-68). Je však velice obtížné ochraňovat kulturní práva jedince či zajišťovat ochranu minorit. Pod vlivem globalizace roste riziko snížení diverzity díky stále častějšímu přijímání hodnot Západu (Fairbrother, McCorquodale 1999: 762).

Za zlomový okamžik v rámci globalizace lidských práv může být považována éra po druhé světové válce. V tomto období započalo konstruování systému organizací na mezinárodní úrovni. Vznikaly normy a procedury k aplikaci lidských práv. Na druhé straně se objevovaly i první mechanismy řešící porušování těchto práv. Hlavním problémem tohoto globálního řádu zůstává nárokování si dohledu nad právy jednotlivce, což se staví do protikladu k nedotknutelnosti suverenity státu. Globální systém kontroly lidských práv není rozhodně dokonalý, jeho normy a instituce jsou však mnohdy označovány jako efektivnější v porovnání s mechanismy odehrávajícími se uvnitř určitých států (Donnelly 2005: 23).

Pokrokem v rámci problematiky globalizace lidských práv se stalo přijetí *Všeobecné deklarace lidských práv*. Ta v mnohém předčila očekávání a naděje, jež do ní byly v dané době vkládány. Významným faktem se stalo to, že se problematika lidských práv přesunula skutečně na mezinárodní pole a vysloužila si transnacionální pozornost. Za pokrok se dá považovat, že se sešlo velké množství zástupců států, aby podepsali deklaraci a protokoly garantující určitá lidská práva. Z tohoto hlediska je zajímavé, že mezi propagátory deklarace stanuly i státy, jež byly řazeny spíše za země, které inklinují ke zneužívání lidských práv. Na základě mezinárodní legitimacy se zavedly instituce upozorňující na porušování lidských práv, ačkoliv řešily problémy občas velice neefektivně – jejich samotná existence je úspěchem (Langlois 2003: 995-996).

Pro ochranu lidských práv bylo zřízeno množství nejrůznějších nevládních organizací, mezi něž můžeme zařadit *Amnesty International*, *Human Rights Watch*, *International Crisis Group*, *Freedom House* a další. Obecně platí, že když si jsou lidé vědomi toho, že dochází k porušování lidských práv, mají větší tendenci je ochraňovat. Globální systém navíc znemožňuje zamlčení zneužívání lidských práv v rámci státních hranic. Veřejnost je více informovaná a je takřka nemožné, se o nějakém závažném přestupku vůči lidskosti nedozvědět. Navíc taková zpráva může vést k mezinárodnímu tlaku volajícím po intervenci do státu, v němž se bezpráví odehrává (Fairbrother, McCorquodale 1999: 758-759).

2. 1. 2. UNIVERZALITA LIDSKÝCH PRÁV

Při tezí o univerzalitě lidských práv a svobod se převážně střetáváme s pohledem, který problematiku zkoumá skrze západní pojetí. Univerzální pojetí bývá často kritizováno především v tom smyslu, že nebere v potaz všechny kulturní, etnické či národní odlišnosti. Na druhé

straně není jednoduché vytvořit univerzálně platnou platformu vynutitelnou v mezinárodním měřítku, jež by byla odrazem všech kulturních odlišností. Všeobecná deklarace lidských práv i pozdější dokumenty se snažily formulovat teze pro ochranu lidských životů velice obecně, především z toho důvodu, aby byly v maximální míře aplikovatelné nejen pro země „Západu.“ Například právo na život je základní morální hodnotou, jež je zcela zásadní pro všechny na světě. U všech obyvatel naší planety nalezneme jakousi stejnou „lidskou přirozenost,“ jejíž jádro je univerzální (Donnelly 2005: 414-415).

Univerzálnost by měla překlenout rozdíl, který zde v současném světě i nadále existuje. Máme na mysli rozdíl mezi pojetím *západním*, jehož hlavním rysem je individualismus, demokracie a *východním* ovlivněným nejrůznějšími náboženskými směry (islám, hinduismus) nebo nedemokratickými režimy (komunistická Čína). Lidská práva jsou statkem univerzálním. To však ještě neznamená, že jsou přijímána univerzálně všemi zeměmi (Zoubek 2008: 207-208).

Univerzalitou lidských práv bychom mohli rozumět formulaci a objasnění kladoucí do středu pozornosti jednotlivce. Dochází k zajištění jeho autonomního postavení vůči moci státu. S tímto ohledem byla oblast práv jednotlivce poprvé zařazena do katalogů ukotvující fundamentální normy, jež by v této souvislosti neměla být jedinci odepřena. V tomto duchu se formovaly nejrůznější vnitrostátní ústavní normy i mezinárodní úmluvy o lidských právech. Univerzálnost vychází z ideje rovnosti, kterou jedinec získává již svým narozením a provází ho až do smrti. Mezi základní principy konceptu se řadí rovnost, svoboda, důstojnost (Černý 1998: 220).

Oblast mezinárodních vztahů tato koncepce ovlivnila především v tom směru, že kompetence, jež spadaly do výlučné sféry vnitrostátní, začaly být řešeny s pozorností k smluvně uzavřeným dohodám a staly se

sférou mezinárodní. Proces univerzalizace je chápán v souvislosti s obdobím po druhé světové válce, kdy se v mnohém změnil pohled na existenci člověka. Nejzásadnějším cílem bylo garantovat práva a svobody každé lidské bytosti, jelikož každá osoba má na ně právo. Tyto normy jsou chápány jako všeobecné a trvalé (Večeřa 2002: 59).

Lidská práva jsou neodcizitelnou složkou lidského bytí, nehledě na rase, pohlaví, barvě pleti, náboženství, jazyku. Všechna lidská práva jsou univerzální, nedělitelná, vzájemně se sebou souvisí. I přesto nutnou složkou zůstává vědomí kulturních, náboženských či historických specifik. Politika demokracie a rozvoje se řadí mezi prostředky efektivního posilování a distribuce práv jedinců (OSN 2005).

2. 2. KOSMOPOLITISMUS JAKO PROJEV GLOBALIZACE

2. 2. 1. ZROD IDEJI KOSMOPOLITISMU

Od konce studené války jsme svědky vzestupu globalizace, jež se mimo jiné začíná soustředit i na kosmopolitismus a s ním spojované myšlenky určité globální spravedlnosti a občanství. Idea kosmopolitismu však není vynálezem moderní doby. Kořeny kosmopolitismu lze pozorovat již v dobách antického Řecka. Termín kosmopolitismus by se dal přeložit jako označení pro „světoobčana.“ Za autora se považuje řecký filosof Diogenes, který se sám označoval za občana světa. Pokus nevázat se k národním hranicím provedli i Stoikové. Ti věřili, že lidé nejsou občani jen svého „polis,“ ale jsou zároveň příslušníky širšího celku v rámci celé planety. S tímto myšlenkovým proudem je spojována i osoba Erasma z Rotterdamu, který se rozhodl hájit národní náboženskou svobodu a světový mír. Za průkopníka tohoto směru je rovněž považován Immanuel Kant. Jako první si totiž uvědomil nutnost jakéhosi racionálního mezinárodního pořádku zahrnující i kosmopolitní právo. Toto opatření

mělo sloužit jako prostředek pro zachování míru, předcházení válečnému stavu. Kosmopolitní právo se mělo stát garantem pro základní lidská práva pro všechny jedince, v případě, že vlastní stát tyto práva negarantuje (Bardhan, Sobré-Denton 2013: 15-17).

Za jádro kosmopolitní myšlenky by se dal označit fakt, že v popředí stojí jedinec, nikoliv státy, národy či jiná uskupení. Důraz je kladen zejména na morální hledisko. Měla by existovat úroveň, na níž si všichni jedinci obývající naši planetu budou rovni. Kosmopolitismus počítá s morálními hodnotami, jež jsou stejné pro všechny osoby nesoucí status lidské bytosti (Cabrera 2010: 14). Další pohled na kosmopolitismus vyzdvihuje jeho stoické kořeny hlásající loajalitu k lidskosti jako celku. Také je do značné míry spojován s Kantovým morálním paradigmatem, které nám naznačuje, že bychom s druhými měli zacházet jako sobě rovnými. Lidé mají z morálního hlediska nárok na důstojné zacházení, a to nehledě na státní hranice (Nussbaum 2008: 8). Morální hledisko by se dalo specifikovat na tři složky: *individualitu* (ve středu zájmu jedinec), *univerzalitu* (všechny osoby stejný morální status) a *všeobecnost* (předmětem zájmu jsou všechny osoby v globálním rámci) (Pogge 1992: 48).

Kosmopolitismus je velmi často dáván do souvislosti s globálním občanstvím. Nutno říci, že oba tyto principy se zabývají problematikou morálního porozumění a kladou důraz na atributy, jež nesou všichni jedinci nehledě na etnické či jiné diference. V tomto smyslu jsou rovněž zdůrazňovány aktuální či potenciální vazby mezi všemi lidskými bytostmi obklopujícími globální lidskou komunitu. Dalo by se říci, že lidská bytost přesahuje své vlastní bytí. Nežijeme jen v rámci vlastního politického celku. V rámci světa totiž existuje něco, co pojí všechny dohromady, ať už v rámci identity, loajality či závazků. Jinými slovy všichni jedinci mají nárok na stejné postavení, od narození disponují stejnými právy, z nichž však vyplývají i příslušné závazky (Dower - Williams 2002: 2).

Kosmopolitní vize nám říká, že ve světě, kde jsou běžnou praxí globální krize a jiná nebezpečí vyprodukovaná civilizací, zastaralá diferenciací mezi interním a externím, národním a mezinárodním ztrácí svoji validitu. Kosmopolitismus se stává základní složkou pro přežití celků (Beck 2006: 14). V dnešní době ho lze pojímat jako oblast, jenž klade důraz na jedince a prosazování lidských práv. Tato teorie se pokouší čelit a odolávat tezím dnešního světa. Pro oblast lidských práv prakticky nepracuje, snaží se spíše prosadit, aby každý jedinec byl vlastníkem specifických práv (Fine 2007: 16).

2. 2. 2. KOSMOPOLITNÍ DEMOKRACIE

Pro předpoklad rozvoje kosmopolitní demokracie je zapotřebí existence sebevnímání občanské společnosti a národně platná základní lidská práva, ve finální fázi se kosmopolitní demokracie zavazuje k zajištění světoobčanských práv pro všechny. Vůči nespravedlnostem může být civilizace chráněna pouze v případě, že rozlišujeme určitá práva a ty jsou označena za globálně platná (Beck 2007: 109). Kosmopolitní demokraté se ztotožňují s myšlenkou, že je zapotřebí vytvořit takový politický řád, v jehož čele bude stát zájem o jedince, který se stává nejdůležitější funkční jednotkou v rámci globálního společenství. Šíření demokracie se zdá být účelným prostředkem pro dosažení tohoto cíle. V tomto ohledu lze říci, že idea kosmopolitní demokracie se nedá považovat za pouhé volání po globální morální zodpovědnosti. Jde o praktický pokus aplikovat principy demokracie globálně (Archibugi 2000: 143).

Teorie má velmi blízko ke Kantovu pojetí jedince, především v tom smyslu, že se snaží o vytvoření humánnějšího systému, ve kterém jedinci budou mít přednost před národními zájmy států a jejich geopolitickými machinacemi (McGrew 2002: 272). Beck se k problematice

kosmopolitismu vyjadřuje následovně: „*kosmopolitní proces je nutné vnímat jako nelineární, dialektický proces, ve kterém univerzální a partikulární, podobné a odlišné, globální a lokální musí být koncipovány nikoliv jako kulturně polární strany, nýbrž jako vzájemně propojené a vzájemně se prolínající zásady*“ (2006: 73).

Kosmopolitní vize spočívá v posunutí národních a provinčních hranic za účelem rozšíření idejí o lidských právech a morálních zásadách demokracie. Kosmopolitní pohled poukazuje na to, že ve světě globálních krizí a nebezpečí vyprodukovaných společnostmi, rozlišování mezi interním a externím, národním a mezinárodním, kategorie „my“ a „oni,“ se jeví být zastaralé a ztrácejí svou platnost. Vzniká nová vize světa, a tou je kosmopolitní realismus stávající se zásadním pro přežití (Beck 2006: 14). O překročení státních hranic hovoří i Archibugi, když přichází s tvrzením, že nezbytným krokem v rámci kosmopolitních idejí se stává opuštění tzv. „*státismu,*“ jenž je v globální politice stále přítomen. Klade důraz na politické globální uspořádání, to však nespátřuje v geograficky ohraničeném celku, nýbrž na něj pohlíží prostorovou perspektivou (2002: 31). Tento globální projekt si neklade za cíl kolaps národních států nebo potlačování jeho působnosti v rámci světového uspořádání. Jedná se o nový rámec, jenž se pokouší snížit role státu za účelem, aby při tvorbě národních otázek byl vyslyšen hlas lidu. Kosmopolitní demokracie přichází s návrhem živé demokratické společnosti existující uvnitř i vně státního systému (Archibugi 2004: 438).

Smýšlení o principech kosmopolitní demokracie se rozšířily především od dob ukončení studené války. Státy se v té době ocitly na křižovatce a měly možnost volby, jakým směrem se vydají. Začal se rýsovat nový mezinárodní systém, v němž se hojně šířily napříč světem demokratické režimy, ochota spolupracovat a posílit princip udržování míru. Hlavním cílem mnohých států se v té době stal boj za šíření principů kosmopolitní mezinárodní demokracie. Demokracie by se neměla

udržovat jen v rámci státních hranic daných států, ale mělo by dojít i k jejímu „exportu“ do dalších oblastí (Held 1995a: 96).

Mezi demokratické elementy, jež by měly být globálně přijímány lze zařadit: fenomén volené vlády, univerzální volební právo, spravedlivé volby, svobodu projevu, dostupnost informací, právo všech občanů ohradit se vůči své vládě a zároveň se ucházet o úřad, právo vytvářet nezávislé asociace (Dahl 1989: 221, 233). Rozvoj demokratizačních procesů bývá spojován s procesy globalizace, zejména její západní podoby. Globalizace se totiž značnou mírou zasloužila o intenzifikaci interakce a spojení v rámci států a společností. Prostředky nového komunikačního průmyslu, nových informačních technologií propojili svět jako nikdy předtím (Giddens 1991: 64).

Teritoriální hranice vytyčily základy toho, do jaké míry mají jedinci právo podílet se na rozhodovacích procesech, které mohou mít značné dopady na jejich životy. To, co se v rámci určitého mezinárodního společenství rozhodne, do značné míry ovlivňuje i osudy národních států. Pro jedince je klíčové, aby se podíleli na politickém systému, jelikož to je prospěšné pro ně samotné. Zlomovou ideu znamenala Charta OSN, na jejímž základě bylo zřízeno fórum, ve kterém si byly všechny státy v určitých aspektech rovny. Koloniální státy se měly za pomoci tohoto systému oprostít z pout bývalých kolonialistů. Nehledě na to, lze říci, že ve vygenerování efektivního nového principu organizace selhala (Held 1995a: 102-105).

Demokracie nezahrnuje pouze implementaci svazku občanských, politických či sociálních práv, ale důležitou složku hraje uzákonění těchto principů mezivládních a transnacionálních struktur. Demokracie může být podporována a šířena prostřednictvím agentur a organizací, jež se podílejí na odtržení se od národních hranic. Kosmopolitní model demokracie by se dal považovat za systém vlády, jehož základem je

adaptace na rozdílné podmínky a propojení odlišných jedinců, národů. Tento model požaduje určitá přechodná opatření. Zásadním bodem se stává implementace klíčových právních konvencí, prosazování prohibice libovolných práv k užití vojenské síly, aktivace bezpečnostního systému. V rámci systému by mělo dojít k přehodnocení mezinárodního seskupení, aby vznikla reprezentace poskytující adekvátní způsob regionální zodpovědnosti. Měl by být vytvořen světový soud a přehodnoceno by si zasloužilo být i právo veta v Radě Bezpečnosti OSN (Held 1995a: 106-107b).

Archibugi obhájí myšlenku vzniku a rozšíření světového parlamentního shromáždění. Základní premisou tohoto uskupení se stávají přímé volby občanů do OSN, kde by stáli v rozhodovacím procesu po boku generálního tajemníka a Rady bezpečnosti. Lidé by dostali možnost podílet se na transnacionálních záležitostech, i přesto, že exekutivní moc náleží výhradně do vnitřních struktur organizace. Role světového parlamentního shromáždění by mohla naplňovat funkci posuzování adekvátnosti řešení konfliktů za pomoci humanitární intervence či diskuze o okrajových sporech. Jinými slovy kompetence shromáždění lze vidět především v tom, že by neslo oprávnění hledat nejvhodnější řešení sporů v rámci transnacionálních komunit (2008: 172-173).

Hlavní význam se připisuje zvyšujícímu se počtu demokratických států a zesílení jejich vlivu na celosvětovém politickém dění. U mnohých autorů dochází k přesvědčení, že globalizace vytváří nový prostor pro rozvoj mírového jednání mezi demokratickými státy. Ty sdílejí stejné základní premisy. Ve vzájemných kontaktech se řídí dle stejných hodnot. Pokud se dosáhne vytvoření úzce spolupracujících demokracií, smýšlejících obdobně, tak se dle nich sníží prostor pro jednání o válečném stavu (Doyle 1995: 180-184).

Nové tisíciletí znamenalo posun ke kosmopolitním vizím. Žijeme v globálním světě, který se snaží o vytvoření efektivní globální politiky. Na povrch vyvstávají globální, ale i lokální otázky neřešitelné v rámci politik národních států. Právě tyto otázky se stávají součástí agendy nejen národní, ale i mezinárodní, při čemž se tyto sféry svou působností vzájemně prolínají. Avšak efektivní řešení lze nalézt na poli mezinárodním. V tomto smyslu je dle Becka nutná existence kosmopolitních politických stran (2002: 41).

2. 2. 2. 1. HELDOVA VIZE KOSMOPOLITNÍ DEMOKRACIE

Tato část, jak její název již vypovídá, bude věnována pohledu předního teoretika Davida Helda. Badatel se zabývá paradigmatem nastolení kosmopolitní demokracie, přičemž za zásadní považuje vytvoření globální občanské společnosti. V rámci praktické části si níže uvedená stanoviska propůjčím pro výzkum, který se pokusí stanovit, do jaké míry se ideje Helda a Clintona shodují či vyvracejí.

Autor poukazuje na to, že pro uskutečnění kosmopolitní vize je zapotřebí vytváření regionálních parlamentů. Nikoliv však jen v rámci západní polokoule, nýbrž i na území Latinské Ameriky či Afriky. Důležitou složku činí rovněž podpora vzestupu již stávajících uskupení. Pro funkční charakter modelu je nezbytný vznik určitého svazku práv zahrnující práva občanská, politická, ekonomická i sociální. Práva poslouží k všeobecnému povědomí a zároveň budou určovat limity demokratického rozhodování. Velkou výhodou je rozšíření vlivu mezinárodních soudních institucí, jež opravňují jedince či skupiny žalovat dokonce i politické autority podílející se na zneužívání klíčových lidských práv (Held 1995a: 108).

Heldova kosmopolitní vize by se dala shrnout v osmi klíčových bodech:

(Held 1995b: 271-283).

1) Globální řád se utváří v rozmanitých sítích moci, jež se navzájem svou působností překrývají. Je založen na principu společenství, prosperity, dobrovolných občanských asociací. Donucovací prostředky a organizované násilí by nemělo být přítomno. Nutné je ustanovení právních vztahů v rámci společenství – idea kosmopolitní demokracie se rodí z rozličných sítí. Žádoucím prvkem se stává mocenská rovnováha mezi jedinci, národy, institucemi.

2) Každá skupina má nárok na sebeurčení, to může být specifikováno pomocí závazání se k principům autonomie, určitým právům a závazkům. Tento soubor pravidel protíná všechny roviny moci a včleňuje se do všech sfér lidského bytí. Zároveň všechny tyto prvky dohromady odráží kosmopolitní demokratické právo.

3) Dochází k přijetí právních zásad vymezujících formu a rozsah individuálních a kolektivních akcí v rámci organizací a sdružení států, ekonomiky, globální občanské společnosti. Práva budou garantována na základě nadnárodně a lokálně spojených parlamentů a soudů.

4) Vytváření a vynucování právních principů se rozvíjí ve více úrovních, ať už lokálních či mezinárodních. Důležitá je regionální a mezinárodní kontrola uskutečňovaná za pomoci soudů monitorujících případné bezpráví.

5) Obrana sebeurčení, vytvoření společné struktury politické činnosti a zachování demokratického dobra jsou kolektivní priority, vytváří agendu dlouhodobých změn a program naléhavých priorit zaměřených na přeměnu určitých podmínek spadajících do rovného členství ve veřejné sféře.

6) Jsou determinovány principy sociální spravedlnosti: produkce, distribuce, využívání zdrojů musí být kompatibilní s demokratickými procesy a musí odrážet společnou strukturou politické akce. Národní státy podstupují část své suverenity do rukou nadnárodních institucí a rodí se nové pojetí sebe samotných.

7) Existují zásady pro řešení sporů říkající, že použití síly musí být poslední možností při napadení demokratických hodnot. Tento krok může být ospravedlněn za předpokladu, že všechny vyjednávání včetně sankčních mechanismů selhaly.

8) Lidem se otevírá cesta k nejrůznějším komunitám, které je ovlivňují a zároveň se mohou podílet na politickém životě. Idea občanství se rozšiřuje, můžeme se stát členy politických komunit lokálního či globálního charakteru.

Heldův model by se dal připodobnit ke klasickému modelu demokracie v Athénách, jelikož klade důraz na participaci a podílení se na rozhodování v politické sféře. Tento model reprezentuje vůbec jeden z prvních konceptů užití demokracie poskytující občanům nejen politickou rovnoprávnost, ale přímý zásah do legislativních a soudních funkcí státu. Athénská demokracie se snoubí s myšlenkou občanské ctnosti, podřízení soukromého života do veřejné sféry a s kolektivním rozhodovacím procesem, jemuž jde v první řadě především o společné dobro (Held 1999: 13-17).

2. 3. TEORIE SPRAVEDLIVÉ VÁLKY A HUMANITÁRNÍ INTERVENCE

Na ideje kosmopolitismu a kosmopolitní demokracie úzce navazující premisy pojednávající o teorii spravedlivé války či problematice humanitární intervence. Tato část se tedy bude věnovat především těmito

aspekty. Zmíněn bude i koncept Responsibility to Protect či Rada bezpečnosti, jakožto hlavní činitel mající na starost udržování míru a bezpečnosti jednotlivců v rámci mezinárodního systému. Ideje kosmopolitismu usilují o zvýhodnění postavení jednotlivců před státy. V následujících řádcích zjistíme, že existují i další koncepty a teorie se shodnými cíli.

2. 3. 1. TEORIE SPRAVEDLIVÉ VÁLKY

Idea spravedlivé války provázela lidstvo dávno před tím, než byly mezinárodní vztahy prohlášeny samostatnou disciplínou. Kořeny teorie sahají již do dob středověku. Filosofické debaty o morálce konfliktů lze pozorovat již v 6. století našeho letopočtu. Původně se tato problematika stala středem zájmu náboženských debat. O vymanění konceptu z područí teologie se zasloužil Hugo Grotius žijící na přelomu 16. a 17. století (Chesterman 2001: 11). Zároveň založil jeden ze základních principů celého konceptu. Lidé, kteří se neangažovali v rámci konfliktu, vnímal jako nevinné bytosti. Nenesou žádnou odpovědnost za vypuknutí konfliktu. Jejich další utrpení není vhodné a je praktické, aby je byli ušetřeni. Propagoval jakousi imunitu pro „nebojovníky,“ jež s sebou přináší zdání lidskosti a soucitu (Best 1994: 26).

Vojáci ztrácejí svá práva na svobodu, na život tím, že se stanou vojáky. Civilisté si svá práva zachovávají a válčící strany nesou povinnost chránit, záměrně neublížovat i za předpokladu, že se tento krok odrazí na počtu obětí ve vlastních vojenských řadách (Walzer 1992: 251-253). Mezi klíčové principy charakterizující spravedlivou válku řadíme: vedení války oprávněnými politickými autoritami, spravedlivou příčinu války, poslední možné východisko, správný záměr, proporcionalitu cílů (zda dobro převážilo nad zlem), rozumnou šanci na úspěch (Chan 2012: 67).

I za předpokladu, že je boj veden s nejlepšími úmysly a za přítomnosti nejmodernějších technologií, válka zůstává nevyhnutelně nespravedlivou činností z hlediska jejího dopadu na jednotlivce. Neexistuje žádný akt více nespravedlivý než zabíjení nevinných lidí, což je ve válce bohužel běžnou praxí. Ve většině válek odehrávajících se v druhé polovině 20. století počet padlých civilistů převýšil vojenská úmrtí. Wells však podotýká, že představa o „spravedlivé válce“ se pokouší ukázat, že za určitých okolností se jeví být „spravedlivé“ provádět nemorální činy (1969: 834). John Rawls za klíčové aktéry v rovině mezinárodního pořádku považuje národy. Zároveň však pozoruje provázanost národů s pravidly, jež s sebou spravedlivá válka přináší (1999: 3).

Základní principy teorie spravedlivé války zůstávají stejná po celá století. Každá válka, pokud má nést označení spravedlivá, musí být ospravedlněna hned dvakrát. První ospravedlnění by se mělo týkat důvodů, proč by se státy měly angažovat ve válce (jus ad bellum neboli ospravedlnění války). Druhé by se mělo podílet na ospravedlnění toho, jaké prostředky byly pro boj užity (jus in bello neboli spravedlnost ve válce). Teoretici považují za akceptovatelné tři důvody v rámci vstupu do války, a to: sebeobranu, odpověď na agresi, humanitární intervenci (Chesterman 2001: 9).

Je nutné mít na paměti, že při samotném zásahu nenese význam pouze ochrana civilistů, ale i proporcionalita prostředků, jež jsou v rámci mise použity. Nepřiměřené a přehnané použití síly by mělo být v nejlepším případě zapovězeno. Užití zbraní by mělo korelovat s tím, aby se zákrok stal, co nejméně destruktivním. Fotion nám na druhé straně podává sdělení, že užití nadměrné síly není nutné vždy zavrhnout. Mnohdy tato varianta přispěje k rychlejšímu ukončení války a záchránění množství lidských životů (2007: 21).

V dnešní době lze na teorii spravedlivé války pohlížet jako na doktrínu odrážející etickou a liberální tradici v mezinárodních vztazích. Setkala se však i s řadou kritiky. Válka nejčastěji znamenala ryze nespravedlivý jev. Kritici teorii vnímali jako koncept snažící se o její ospravedlnění. Nejznámějším kritikem se stal Immanuel Kant. Nechal se slyšet, že *„koncept mezinárodního práva se stává bezvýznamným, pokud je interpretováno jako právo jít do války“* (Kant 1991: 106). Pro Kanta by bylo ideálním, kdyby společnost dospěla k věčně trvajícím míru bez válek. Renesanci Kantovského pohledu přinesl Ken Booth kritizující teorii s ohledem na ctění legitimizace války, šíření militarismu a podporu ospravedlňování válečných stavů (2001: 323).

2. 3. 2. HUMANITÁRNÍ INTERVENCE

Humanitární intervence by se dala charakterizovat jako proces, při němž dochází k vměšování se do vnitřních záležitostí státu. Zásah je uskutečněn zvenčí. O humanitární intervenci lze hovořit za předpokladu, že se stát nebo uskupení více států rozhodne využít všech donucovacích prostředků za účelem zamezení postupů, které jsou v rozporu s lidsko-právní dimenzí. Intervence do státu, kde dochází k rozsáhlému porušování lidských práv, není podmíněna souhlasem vlády dané země. Zásahy mohou nabývat různé podoby. Podle toho, jaké jsou zvoleny donucovací prostředky, jsme schopni od sebe odlišit humanitární intervenci nenásilnou a násilnou. Jako nenásilnou formu humanitární intervence, můžeme chápat stav, kdy se státy snaží dohodnout diplomatickou cestou většinou prostřednictvím sankcí ekonomického či jiného charakteru. Násilná humanitární intervence se bezprostředně pojí s využitím vojenské síly (Holzgreffe 2008: 18).

Klíč k porozumění nalezneme v Chartě OSN, jež poukazuje na to, že právo zasahovat do vnitřní suverenity států se pojí se situací, kdy se inherentní konflikt daného státu vymkne kontrole a ohrožuje mír či bezpečnost v rámci mezinárodního měřítka. Výsadním postavením se pyšní Rada Bezpečnosti. Dle článku 39 jí náleží legitimita rozhodovat o zákrocích při porušování lidských práv. Rada pozoruje dění uvnitř států a v případě, že shledá nějaký kout světa jako ohrožující mezinárodní mír či bezpečnost, vydává povolení k enforcementu. Tyto akce zpravidla získají oprávnění použít jakékoliv dostupné prostředky pro získání či znovu zavedení míru. Charta OSN se však přes svůj značný význam o humanitární intervenci jako takové nikterak nezmiňuje (Duke Law Journal 1964: 852-854).

Zásah bývá občas ospravedlňován pomocí mezinárodního práva, jež se zavazuje ochraňovat fundamentální práva a svobody jednotlivců nehledě na státní hranice. Tento bod se stal však značně problematický, protože na druhé straně stojí právo států trestat své občany způsobem, který si zvolí vláda. Tento prostředek potrestání je věcí státu, nikoliv mezinárodního povědomí. V této době si dva koncepty začaly značně protirečit. Má stát právo zacházet se svými občany dle svých vlastních norem nebo by se porušování lidských práv mělo řešit za pomoci principů mezinárodního společenství? Ozývaly se hlasy, že precedens na mezinárodním poli je hodnotově na vyšší úrovni než vnitřní politika státního celku. Jinými slovy humanitární intervence byla považována za prostředek k rozřešení extrémních případů. Pokud humanitární intervence má za cíl boj proti bezpráví, jedná se o efektivní a legální nástroj (Duke Law Journal 1964: 863-864).

S tímto tvrzením souhlasí i Mary Kaldor, jež vznik humanitárních intervencí připisuje tomu, že se změnil systém hodnot. Zrodil se koncept lidské bezpečnosti. Jednotlivci začali být upřednostňováni před zájmy států. Problémy týkající se porušování lidských práv byly považovány za

problém celé planety, nikoliv pouze jev spadající do jurisdikce státu, v němž se zločiny proti lidskosti odehrávají. Významné bylo zrození myšlenky, že pokud stát není schopen ochránit práva svých obyvatel, musí zasáhnout globální společenství. Hranice mezi státním a mezinárodním uskupením jsou v tomto smyslu smazány. V popředí stojí ochrana lidských práv. Z tohoto hlediska se dá humanitární intervence považovat za akci žádoucí. Je to jakási globální paralela k zásahu policie na domácí úrovni (Hehir 2010: 110).

Otázkou legitimacy humanitární intervence se zabýval i Nicholas Wheeler, který rovněž akceptuje v případě potřeby zásah z vnějšího prostředí. Zároveň však hovoří o tom, že pro splnění legitimacy, musí být přítomny čtyři základní aspekty pojící se k humanitárnímu zásahu. V každém případě je nutná existence spravedlivé příčiny. Použití síly by mělo být až posledním možným krokem řešení krize, s ohledem na to, že všechny ostatní dostupné prostředky selhaly. Aplikace síly by měla být zcela proporční, adekvátní k dané situaci. V neposlední řadě uvádí, že humanitární intervence, by měla zaznamenat pozitivní humanitární výsledek (Wheeler 2000: 33-34).

Humanitární intervence čelí značné pozornosti, jelikož pohledy na její oprávněnost a mnohdy i efektivnost se liší. Státy se zavázaly, že nebudou zasahovat do vnitřní suverenity států. Charta OSN se k problematice vnitřní suverenity vyjadřuje jasně: *„Žádné ustanovení této Charty nedává Organizaci spojených národů právo, aby zasahovala do věcí, které podstatně patří do vnitřní pravomoci kteréhokoli státu, ani nezavazuje členy, aby takové věci podrobovali řešení podle této Charty.“* (Charta OSN/1945, čl. 2). Zároveň se mezinárodní společenství shodlo na tom, že veškeré spory by se měly řešit diplomatickou cestou, nikoliv prostřednictvím síly. Nicméně byly podepsány mezinárodně platné dokumenty a doktríny zavazující se k ochraně všech osob, jejichž práva

se setkají s porušováním. Je nutné si uvědomit, že tyto tři postupy spadají pod stejný právní rámec a vzájemně se prolínají (Al Haj 2012: 78).

2. 3. 3 KONCEPT RESPONSIBILITY TO PROTECT (R2P)

Koncept R2P nám ukazuje, že prostředky pojící se s ochranou a podporou lidských práv se nemusí nutně shodovat s diplomatickou cestou. Především máme na mysli způsob řešení konfliktů v rámci Vestfálského světového pořádku, který byl založen na myšlence svrchovanosti a nevměšování se do vnitřních záležitostí státu. Když vzniklo OSN, všichni toto pravidlo ctili, zásada neintervenci politiky byla brána jako samozřejmost (Belloni 2006: 329). Princip nevměšování se do vnitřních záležitostí státu byl poměrně vlivným, což však rovněž komplikovalo představy a realizaci lidských práv v mezinárodní politice. Tato situace však dosáhla razantního obratu po genocidě ve Rwandě. Mezinárodní společenství se tehdy zavázalo ke slibu, že nedopustí, aby se takové hrůzné činy opakovaly. Uvědomilo si, že v případě opakování podobné události, je nutné zvolit efektivní prostředky k zabránění masivnímu porušování lidských práv (Belloni 2006: 328).

V rámci mezinárodního společenství se začaly šířit ideje, které směřovaly k ochraně lidských práv a osob, jež se ocitly v tísní. Na doktríně směřující k zodpovědnosti chránit má lví podíl především iniciativa kanadské vlády. Vyvrcholením aktivit se stalo vydání zprávy Responsibility to Protect. Tato doktrína je v rámci mezinárodních vztahů platná počínaje rokem 2001, univerzálně přijímána je dodnes. Především díky tomu, že slouží jako návod, jak by země měly reagovat na konflikt. Zpráva zdůrazňuje, že každý stát má možnost poskytnout zázemí pro své občany, státní suverenita spočívá v odpovědnosti ochránit práva vlastních obyvatel. Pokud stát této odpovědnosti není schopen nebo ochoten dostát, tato kompetence posléze připadá pod správu mezinárodního

společenství. Tento krok je většinou prováděn za předpokladu genocid, etnických čistek či v případě masového porušování lidských práv. Mezinárodní společenství se tímto zavazuje k jednání příslušným způsobem, jež zaručí práva obyvatel. Koncept R2P sehrál významnou roli i při intervenci do Kosova (Pattison 2008: 262).

R2P lze rozdělit do třech dílčích částí, mezi něž se řadí *responsibility to prevent, react a rebuild*. Tedy schopnost předcházet konfliktu. V případě, že vypukne, je nutná efektivní reakce skrze vhodné prostředky, sankce, perzekuce a v poslední řadě intervenci. Poslední bod zahrnuje post-konfliktní rekonstrukci. Koncept Responsibility to Protect byl vytvořen jako reakce na porušování lidských práv, změnil se i koncept chápání vnímání suverenity státu. Kanadský koncept přijala OSN v roce 2005, dle kapitoly VII má Rada bezpečnosti právo, chránit obyvatelstvo ve státě, který porušuje lidská práva. Stát je odsunut do pozadí a do popředí se dostává jednotlivec, jenž se staví nad princip suverenity státu. Díky rozšiřujícímu se podvědomí o lidské bezpečnosti byl rovněž vytvořen Mezinárodní trestní soud (ICC). Posláním této instituce je ochrana jedinců. Dochází k souzení představitelů států, kteří se jakýmkoliv způsobem podíleli na porušování lidských práv, páchání vojenských zločinů. Nejsou zde souzeny státy jako celek, nýbrž jednotlivci (ICISS 2001).

3. EMPIRICKO-ANALYTICKÁ ČÁST

3. 1. CLINTONOVA DOKTRÍNA

Tato část se pokusí poukázat na stěžejní atributy Clintonovy doktríny. Ty se pak stanou nezbytné pro následující sekci, v níž dojde k pokusu o aplikaci Heldovy vize kosmopolitní demokracie právě na Clintonovu doktrínu. Kapitola se zaměří na ekonomické zásady, šíření a zapojování se států v rámci demokratických procesů. Zmíněny budou také tzv. darebné státy, které konstantně porušují mezinárodní právní řád. Z hlediska, že bakalářská práce se zabývá především oblastí lidských práv a kosmopolitismu, tak nedílnou část tvoří i idea asertivního humanitarismu a boje za lidská práva. V tomto duchu byla řízena zahraniční politika tehdejšího amerického prezidenta. Nutno podotknout, že tato oblast doktríny se do značné míry pojí s problematikou Kosova.

William J. Clinton obsadil Bílý dům v rámci unikátního mezinárodního kontextu, jenž byl do té doby nevídaným. Po rozpadu SSSR se zdálo, že se vypařil jakýkoliv důvod pro zámořské angažmá. Ve společnosti neexistoval žádný konsensus ve věci, jaké postavení by měly USA zaujmout ke zbytku světa. Stephen Walt tuto situaci definuje jako „paradox unipolarity“ (2000: 65). Za charakteristické prvky, díky nimž se doktrína dostala do podvědomí, se dá považovat rozšiřování demokratických států, ochrana národních zájmů USA, vymýcení hrozby tzv. darebných států¹. Rozšíření myšlenek demokracie, lidských práv a kosmopolitismu se stává největším odkazem této doktríny.

---

¹ Termín darebné státy (rogue states) bývá nejčastěji označením pro státy, které se neřídí pravidly mezinárodního práva. Na rozdíl od ostatních států, které se porušení mezinárodního práva mohou dopustit ve výjimečných případech, u těchto států je porušování pravidel konstantní. Dalšími charakteristickými rysy mohou například být: potlačování vlastního lidu, nerespektování lidských hodnot, napomáhání terorismu, snaha o získání zbraní hromadného ničení a vyjadřování nenávisti k USA (The National Security Strategy of United States of America 2002).

Clinton pracuje s tezí, že v případě, že dojde k rozšíření demokracií ve světě, dojde k upevnění moci mezinárodního společenství, které bude více prosperovat a zároveň se stane bezpečnějším. Idea rozšíření demokracie vyústila po rozpadu SSSR, kdy se těmito premisám ve světě dařilo (Brinkley 1997: 16).

Prezident se zapřičinil o šíření idejí demokracie a tržního hospodářství, v té samé době však bojoval i za národní politické zájmy státu. V období po konci studené války politika USA byla směřována k „engage“ (angažovanosti) zbytku světa a k „enlarge“ (šíření) demokratizačních a ekonomických procesů. Clintonova doktrína byla ve své finální verzi formulována v roce 1999, tudíž v tom samém roce, kdy se odehrálo bombardování Kosova. Jako stěžejní prvek, Clinton vyzdvihoval, zvýšení americké bezpečnosti, čímž dojde k vyšší hospodářské prosperitě USA. Clintonova administrativa se snažila prohlubovat ekonomické zásady, zásady multilaterální angažovanosti, šíření lidských práv. Řešila rovněž koncept darebných států a asertivní humanitární pomoc (Gaddis 2002: 1).

3. 1. 2. CLINTONOVA DOKTRÍNA A EKONOMICKÉ ZÁSADY

Ekonomické zásady v rámci Clintonovy doktríny směřují k podpoře amerického obchodu a ekonomických zájmů, a to takovým způsobem, aby USA setrvaly na pozici světového hegemonu. Zjednodušeně lze říci, že vyjadřuje určitý zájem v přebírání rozvíjejících se světových trhů, kde by USA měly vlastnit vedoucí roli. Nicméně ekonomickým procesům je nutné porozumět především jazykem vytvoření dohod o volném obchodu, bilaterálních smluv a paktů, které již existovaly nebo byly posléze založeny. Například transformace GATT na WTO byla učiněna za účelem zjednodušení obchodu napříč státy. Clinton ve svém projevu ze San

Francisca z roku 1999 projednává problematiku ekonomické agendy. Konstatuje, že tato oblast dle něj ztělesňuje „*neúprosnou logiku globalizace*.“ Tuto frázi v projevu vyřkl dvakrát, tím chtěl zdůraznit silný vliv globalizace na ekonomickou sféru, která činí ze světových ekonomik stále provázanější a na sobě vzájemně závislý celek (Clinton 1999: 305).

Otevření světových trhů ve snaze podpořit americký export se stalo jednou z primárních priorit Clintonovy administrativy v průběhu jeho volebního období. Jeho kancelář podepsala téměř tři sta dohod podporujících volný obchod mezi NAFTAOU, GATT či později WTO (Stremlau 1994-1995: 18). Mezitím, co se Clintonova administrativa horlivě soustředila na dohody a zvyšování spolupráce v oblasti volného obchodu přehlídla genocidu ve Rwandě. Prezident Clinton se v té době věnoval spíše budování domácí politiky, preferoval spíše řízení se průzkumy o veřejném mínění před humanitárními intervencemi. Jeho mise v Somálsku byla veřejností označována za podhodnocení situace. Levy na zkušenost ze Somálska poukazuje jako na obraz odrážející prezidentovo nevyzrálost ve sféře zahraniční politiky, toto tvrzení však sám označuje jako diskutabilní (2002: 133).

Nezakročení ve Rwandě se stalo kritizovaným bodem Clintonovy politiky, na jehož konci stála humanitární tragédie. Kdyby se mezinárodní společenství rozhodlo jednat a sám Clinton nepovažoval misi za „příliš nákladnou,“ mohlo se zabránit ztrátě celé řady nevinných obětí (Ferguson 2005: 21). Ferguson zdůrazňuje, že Clinton se v té době řídil nevyřčenou doktrínou, a to: že prezidenti, kteří se ve svém volebním období věnovali válkám, v nichž zemřeli američtí vojáci, nebyli znovu zvoleni (2005: 139).

V roce 1998 prezident Clinton navštívil Rwandu a věnoval do fondu přeživších genocidy dva miliony dolarů, což však nemohlo v žádném případě vynahradit téměř milion obětí tragédie. Clinton po této návštěvě přehodnotil svou politiku a začal se na plný úvazek věnovat problematice

demokratizace a lidských práv. V této souvislosti se nechal slyšet: *„ochrana svobody a šíření lidských práv napříč světem nejsou zdaleka reflexí našich nejnítěnějších hodnot, jsou životně důležité pro naše národní zájmy. Nelze již nadále přehlížet, jak vlády zacházejí s jejich vlastním lidem.“* (Clinton Foundation 2012). Clinton se v této době rozhodl přejít od národní politiky k politice zahraniční, přiblížil se k intervencionistickému paradigmatu a zrodila se myšlenka asertivní humanitární pomoci (Dumbrell 2009: 44).

Nicméně dle Bílého domu by se politika Billa Clintona dala považovat za neúspěšnější v ekonomické sféře. V období, kdy byl prezident u moci, došlo k největšímu růstu ekonomiky, snížila se nezaměstnanost, zvýšil se export amerických výrobků na světové trhy a inflace byla nejnižší od šedesátých let. Rapidně se snížila i míra chudoby v rámci Spojených států. Mezi největší triumfy v této oblasti se však řadí dle oficiálních stránek Bílého domu následující body: *zajištění ratifikace NAFTA a s tím spojené zajištění největší zóny volného obchodu, normalizované obchodní vztahy s Čínou, odpuštění dluhu zemím třetího světa – za předpokladu, že peníze poputují na zlepšení životní úrovně obyvatel, boj proti dětské práci a podpora rozšiřování všeobecného základního vzdělání, podpora americké životaschopnosti ve světové ekonomice* (White House 1999a).

3. 1. 3. PODPORA DEMOKRACIE, JEJÍ MULTILATERÁLNÍ ŠÍŘENÍ A DAREBNÉ STÁTY

Tyto zásady Clintonovy doktríny vnímal Anthony Lake jako vázané na šíření tržních mechanismů po celém světě, čímž v zásadě mělo dojít i k rozšíření demokratických procesů. V případě rozšíření idejí demokracie v globálním měřítku, dojde ke snížení reálných hrozeb v rámci mezinárodních vztahů. Tato myšlenka implicitně odráží filosofii Immanuela Kanta a vyzývá k asertivnější roli Spojených států amerických v mezinárodních záležitostech. Lake byl Clintonův poradce pro národní bezpečnost a v roce 1993 se podílel na formulování Clintonovy doktríny. Byl přesvědčen o tom, že v době studené války docházelo k zadržování globální hrozby pro tržní demokracie. Nyní však došlo k obratu a politika by se měla zasloužit o jejich rozšíření. Nový svět, který se před nimi v té době otevíral, nabízel celou řadu příležitostí k tomu, aby se upevnilo vítězství demokracie a otevřených trhů. Lake kladl velmi velký důraz na rozšíření počtu liberálních demokracií. Dle jeho slov je nutné čelit agresi, nepřátelské státy je nutné zavést na správnou cestu a podporovat jejich přechod k demokracii (Spanier, Hook 1998: 321).

Postupem času se do popředí dostala problematika vypořádání se s darebnými státy. Ty se staly hlavními nepřáteli demokracie. Lake o darebných státech tvrdil, že se záměrně straní od národů spadajících do demokratické rodiny. Zároveň jsou tyto státní celky považovány za hrozbu pro demokratické uspořádání, jelikož útočí na jeho základní hodnoty a ideje. Nevykazují schopnost konstruktivně spolupracovat s vnějším světem. USA je supervelmocí světa, z toho důvodu nese za tyto státy zvláštní zodpovědnost. Neutralizace, zadržení těchto států je nezbytnou součástí politiky USA. V budoucnosti se bude usilovat především o transformaci těchto vzdorných států do pozice produktivních členů mezinárodního společenství (Lake 1994: 44-55). Lake i další odborníci v oblasti zahraniční politiky si byli vědomi, že postulát týkající se

efektivního šíření demokracie je v rozporu s existencí těchto států. S tímto vědomím Lake v roce 1994 zdůraznil myšlenku šíření tržního hospodářství, rozšiřování národů demokratické rodiny za účasti Spojených států. Opětovně také upozornil na hrozbu darebných států (Litwak 2000: 242-243).

Americká politička Condoleezza Rice o Clintonově administrativě tvrdila, že se velice podobá politice prezidenta Wilsona. Přesvědčení USA, že jsou oprávněni legitimně použít sílu ku prospěchu někoho či něčeho v případě potřeby je hluboce zakořeněna právě v jeho představách. Odraz tohoto myšlení nalezneme v rámci Clintonovy zahraniční politiky. Na tomto stylu uvažování, nehledejme nic špatného. To, že se USA snaží přispět k prospěchu celého lidstva lze považovat jako efekt druhořadý. V první řadě jde o národní zájmy USA, které si za svůj cíl kladou rozšíření trhů a demokracií, což je výhodné i pro ně samotné. Vedlejší efekt lze posléze pozorovat ve vytváření podmínek pro rozvoj svobody, trhů a míru. Následování národních zájmů, jež si Woodrow Wilson stanovil, jako priority své politiky směřovaly po druhé světové válce k prosperujícímu a demokratickému světu (2000: 10). Clinton a Wilson sdílely stejné liberální představy, které spatřovaly v rozšiřování demokracií, lidských práv a nároku na sebeurčení národů. To co, učinilo Clintonovo doktrínu unikátní, byla vůle vojenského zásahu ve jménu těchto liberálních hodnot (Starobin 1999: 3).

V roce 1993 státní tajemník Warren Christopher americký závazek šíření demokracií označil jako zásadní s důrazem na politiku angažovanosti a multilaterálního rozšíření. Jednalo se dle něj o jeden z mnoha prostředků zahraniční politiky, jež mají USA k dispozici (Warren 1998: 89). Clinton se rozhodl pro multilaterální rozšiřování demokracie především z toho důvodu, že věděl, že tento přístup by se mohl stát efektivním z hlediska existence mezinárodního společenství (Nordlinger 1995: 238).

Prezident vnímá jako největšího nepřítele v rámci tohoto procesu chaos, který nastal na mezinárodním poli po konci studené války. V tomto období se začala rovněž intenzivně formovat idea šíření demokratických hodnot do světa. Clintonova doktrína tak může být vnímána jako rozšíření tohoto fenoménu. V roce 1993 na půdě Valného shromáždění OSN Clinton přednesl řeč, která posluchače seznamovala s konceptem rozšiřování demokracií ve světě. Tvrdil, že lidstvo se ocitlo v úplně nové éře, v níž čelí i novým hrozbám (Olson 2004: 314). Chaos je nutné transformovat v uspořádanou demokracii založenou na tržních principech, jako tomu je v případě USA. Konec bipolárního světa znamenal novou výzvu pro přetvoření světového řádu (Brinkley 1997: 113).

Anthony Lake mezi základní body v tomto směru zařadil: konsolidaci existujících demokracií, maximální podporu demokracie v oblastech, kde jen to je možné, zadržování režimů, jež se snaží bránit myšlence mezinárodního demokratického uspořádání, sledování vybraných humanitárních otázek. USA měly zůstat světovou vojenskou velmocí číslo jedna a stěžejním propagátorem rozvoje liberální globální ekonomiky (Brinkley 1997: 112 – 127).

V 90. letech minulého století se však ukázalo, že vytvoření institutu svobodných voleb není zárukou úspěchu pro vytvoření demokratické společnosti. Nutnou součástí se jeví být respektování lidských práv zahrnující možnost účastnit se svobodných voleb, svoboda vyznání, nezávislá média, spravedlivý soudní systém, otevřená a konkurenceschopná ekonomika, ochrana minorit, práv žen a pracujících. Pro lepší monitoring fungování těchto zásad Spojené státy intenzivně spolupracují s organizacemi, mezi něž se řadí OBSE, NATO a EU (White House 1999b: 25).

3. 1. 4. IDEA ASERTIVNÍHO HUMANITARISMU A BOJ ZA LIDSKÁ PRÁVA

"Přeji si, abychom žili ve světě, v němž budeme jeden s druhým vycházet, přes všechny rozdíly mezi námi. Ve světě, v němž se nemusíme obávat dalších čtyřiceti let etnického čistění v některé části světa."

– Prezident Clinton, 23. března 1999

Není vůbec podstatné, jaký kout světa právě obýváme, ale pokud si klade kdokoliv za cíl pronásledování a masové vraždění svých obyvatel kvůli jejich rase, etnickému pozadí, náboženství, nelze jen nečinně přihlížet. Spojené státy americké se pokusí toto násilí zastavit, pokud zastavení bude v jejich silách. Není možné tolerovat genocidu či etnické čistky kdekoliv na světě (Rauch 2000). Clinton použil tyto slova v červnu 1999 v Makedonii. Idea asertivního humanitarismu je však spojována s krizí v Kosovu, kde svou nevoli proti masivnímu porušování lidských práv projevily nejen Spojené státy, ale i spojenci v rámci NATO. Díky tomuto zákroku se výrazně ovlivnil postoj a chování Spojených států na mezinárodní scéně. Idea asertivního humanitarismu není novým konceptem v rámci zahraniční politiky USA (Dumbrell 2002: 12). Jedná se o svébytný princip reprezentující použití síly ze strany státu či států s cílem chránit občany, kteří se potýkají s porušováním lidských práv v rozsáhlém měřítku (Duke 1994: 24). Nicméně, tento princip byl plně osvojen a spojován s administrativou Clintona. Po úplném selhání ve Rwandě a zaváhání v Bosně, si zahraniční politika USA nemohla dovolit žádné další chyby.

Co se týče Clintonova pohledu na lidská práva, dalo by se konstatovat, že byl mnohými svými myšlenkami inspirován Carterovým idealismem. Prohlašoval, že americká zahraniční politika byla postavena na morálních principech, jež by měla monitorovat i v rámci světa. Nelze přehlížet porušování lidských práv. Americká vláda v té době začala

kolem sebe shromažďovat řadu odborníků zabývajících se touto problematikou. Mezi specialisty se zařadili i lidé pracující pro neziskové organizace, jejich odborný názor a participace se stala podstatnou složkou Clintonovy administrativy. Hlavním záměrem Clintonovy politiky, díky němuž se stal prezidentem, byla orientace na domácí politiku. Z tohoto důvodu se jeho humanitární mise často střetly s kritikou. Nejčastěji odpůrci této politiky shledávali problém v závazcích k mezinárodnímu společenství, riskování amerických životů, zdrojů a zájmů. Tyto mise jen zřídka nesly přímé zájmy pro Spojené státy (Apodaca 2006: 137-150).

Clinton při šíření lidských práv kladl velký důraz na globalizační procesy, bez nichž by nevzniklo příhodné prostředí pro tento proces. Globalizace není pouhým přenosným kanálem pro demokratické hodnoty a ideje, posiluje přítomnost hnutí řadových občanů vyhledávající ekonomické a státní reformy, jež by zlepšily lokální životní podmínky. Lidé vnímají, že přijetí určitých hodnot pro ně může ve finální verzi znamenat celou řadu výhod. Clintonova administrativa, se nechala slyšet, že by této skutečnosti měli využít k podpoře lokálních aktérů a šíření demokratických hodnot v čele s normami garantujícími šíření základních lidských práv a svobod. Více než jakákoliv jiná administrativa zdůrazňovala důležitost vzniku globální občanské společnosti, jejímž základním komponentem by se stala idea demokracie, rovnosti a politicky aktivní občanské společnosti. Zvláštní pozornost směřovala k lidsko-právní dimenzi (Englehart, Monshipouri, Nathan, Philip 2003: 146).

Porušování lidských práv se věnuje v Clintonově doktríně značná míra pozornosti. V případě, že hovoříme o masivním porušování lidských práv jako v případě genocidy, etnických čistek, hovoříme i zároveň o hrubém porušení univerzality lidských práv. Nevinní lidé se nesmí stát předmětem násilného vyhánění ba dokonce usmrcování kvůli jejich etnickému, rasovému, kmenovému původu či jiném náboženském

vyznání. Etnický konflikt se navíc stává hrozbou pro bezpečnost nejen v místě, kde se odehrává, ale narušuje stabilitu i v okolních oblastech. Hlavním úkolem se stává prevence a případné zastavení jakýkoliv činů vztahujících se k masovému porušování lidských práv s ohledem na to, že případné postupy pro nastolení klidového stavu se liší. V některých případech pomohou pro vyřešení krize stačit diplomatická jednání, v jiných případech je nezbytným krokem humanitární intervence, jindy postačí nastolení sankčních mechanismů. V této oblasti je důležitá spolupráce s mezinárodními i nevládními organizacemi zabývajícími se určitou problematikou jako příklad lze uvést Červený kříž či UNHCR (White House 1999b: 26-27).

3. 2. HELDOVO KOSMOPOLITNÍ VIZE A CLINTONOVA DOKTRÍNA

Tato sekce se zabývá pokusem o aplikaci teorie kosmopolitní demokracie Davida Helda na Clintonovu doktrínu. Podle toho, co je výše nastíněno lze říci, že premisy 42. prezidenta Spojených států amerických jsou úzce propleteny s Heldovo teorií kosmopolitní demokracie. Held i Clinton shodně inklinují k potřebě vytvoření jakéhosi globálního řádu, v jehož čele stanou demokratické instituce, čímž dojde k nastolení stability a rovnosti. Za nezbytný krok je vytvoření globální občanské společnosti, která u Helda tvoří základní požadavek a Clintonem byla rovněž značně propagována. Teoretická část se věnovala vymezení pohledu tohoto předního autora zabývajícího se problematikou kosmopolitní demokracie. V této části bylo zmíněno osm stěžejních bodů, které by se daly označit jako premisy charakteristické pro jeho vizi. Následující kapitola si těchto osm bodů propůjčí a pokusí se zjistit, do jaké míry jsou aplikovatelné na Clintonovu doktrínu. V posledních bodech se dotkneme humanitární intervence do Kosova. Intervence se totiž v mnohém pojí s myšlenkami zahraniční politiky Williama J. Clintona.

David Held je přesvědčen, že globální řád je utvářen v rozmanitých sítích moci, jež se navzájem svou působností překrývají. Je založen na principu společenství, prosperity, dobrovolných občanských asociací. Donucovací prostředky a organizované násilí by nemělo být přítomno. Nutné je ustanovení právních vztahů v rámci společenství – idea kosmopolitní demokracie se rodí z rozličných sítí. Žádoucím prvkem se stává mocenská rovnováha mezi jedinci, národy, institucemi.

Dle Clintona nejsou globalizační procesy zcela rovnoměrné, existují formy moci, jež jsou svou působností na vyšší úrovni než jiné. Cílem jeho domácí politiky se stalo podporovat prosperitu především USA, aby se udržela jako světový hegemon. Morální principy, na nichž se zrodily Spojené USA, jakožto nezávislý stát, vnímá za správné. Idea rovnosti, demokracie, lidských práv a kosmopolitismu se řadí mezi hodnoty, které si zaslouží být šířeny dál po celém světě. Na lidská práva by mělo být pohlíženo jako na univerzálně platná, z tohoto důvodu by se státy měly snažit zamezit formám organizovaného násilí a užívání přísných donucovacích prostředků. Základním principem dle Helda je princip společenství a prosperity.

Bill Clinton se snažil vždy prosadit ideu prosperity alespoň tedy v rámci domácí politiky USA, v mnohých případech i ostatních zemí, které se obchodně zavázaly spolupracovat se Spojenými státy. Clinton vyzdvihoval zvýšení bezpečnosti, čímž se dosáhne vyšší hospodářské prosperity. Stal se průkopníkem v rámci koordinace ekonomické spolupráce, vytváření zón volného obchodu, jež se staly výhodné i pro partnerské státy, čímž se zvýšila prosperita dobrovolných občanských asociací. Právní vztahy v rámci společenství jsou dány především smlouvami, jimiž se státy zavazují plnit určité závazky, jež z těchto smluv vyplývají. Určitě lze souhlasit s premisou, že existují různé druhy sítí, jež se svou působností překrývají. Ideu nastolení mocenské rovnováhy mezi jedinci, národy a institucemi můžeme pozorovat v Clintonově pojetí

lidských práv, kdy prezident odkrývá své přání o světě, který by nehledě na zjevné rozdíly, které mezi různými etniky, národy existují, fungoval poklidně bez jevů jako etnické čistky či genocidy.

Held dále propaguje nárok jakékoliv skupiny na sebeurčení, to může být specifikováno pomocí závazání se k principům autonomie, určitým právům a závazkům. Tento soubor pravidel protíná všechny roviny moci a včleňuje se do všech sfér lidského bytí. Zároveň všechny tyto prvky dohromady odráží kosmopolitní demokratické právo.

Bill Clinton se v mnohém inspiroval liberálními myšlenkami prezidenta Woodrowa Wilsona. Navíc nepropagoval žádné viditelné předsudky, že určitá rasa, etnikum či národ se nachází v jiné evoluční fázi a svými praktikami či chováním si nejsou rovny. Mnohdy zdůrazňoval univerzalitu lidských práv. Tvrdil, že určitá práva jsou nezpochybnitelná a neodcizitelná. Z tohoto důvodu stál na straně nároku na sebeurčení, které muselo být garantováno právy, závazky protínajícími všechny sféry lidského života. Demokratické hodnoty jsou pro sebeurčení národů klíčové. Tento fakt potvrzuje výše zmíněný výrok. Clinton a Wilson sdílely stejné liberální představy, které spatřovali v rozšiřování demokracií, lidských práv a nároku na sebeurčení národů. To co, učinilo Clintonovo doktrínu unikátní, byla vůle vojenského zásahu ve jménu těchto liberálních hodnot (Starobin 1999: 3). Jakési kosmopolitní demokratické právo lze spatřovat v pojetí mezinárodního práva. To se zavazuje ochraňovat fundamentální práva a svobody jednotlivců nehledě na státní hranice (Duke Law Journal 1964: 863-864). Díky rozporu v mezinárodním a vnitrostátním právu vznikl koncept R2P. Poukazující na to, že za předpokladu neschopnosti států zajistit bezpečí svým vlastním občanům, může tak učinit mezinárodní společenství (Duke Law Journal 1964: 863-864).

Dalším typickým rysem kosmopolitní demokracie se stává přijetí právních zásad vymezujících formu a rozsah individuálních a kolektivních akcí v rámci organizací a sdružení států, ekonomiky, globální občanské společnosti. Práva budou garantována na základě nadnárodně a lokálně spojených parlamentů a soudů.

Spojením demokracií, o kterých Clinton hovoří jako o demokratické rodině, dochází ke stanovení zásad ovlivňujících kolektivní i individuální akce. Ať už hovoříme o nově objevujících se demokraciích, jež vznikly díky podpoře USA po rozpadu SSSR, či sdružení v rámci NAFTY, WTO jako ekonomických institucí založených za účelem spolupráce nebo sdružení států za účelem vojenské obrany (NATO). Vzhledem ke koexistenci států v různých globálních sítích dochází i ke vzniku institucí s nadnárodní působností. Otázka globální občanské společnosti se začala prosazovat především za administrativy Billa Clintona, zdůrazňovala důležitost vzniku globální občanské společnosti, jejímž základním komponentem by se stala idea demokracie, rovnosti a politicky aktivní občanské společnosti. Zvláštní pozornost směřovala k lidsko-právní dimenzi (Englehart, Monshipouri, Nathan, Philip 2003: 146).

Held zdůrazňuje, že vytváření a vynucování právních principů se rozvíjí ve více úrovních, ať už lokálních či mezinárodních. Důležitá je regionální a mezinárodní kontrola uskutečňovaná za pomoci soudů monitorujících případné bezpráví. Jak je již zmíněno výše, při zapojení do mezinárodního společenství se nás jako státu začínají ujímat právní zásady nejen vlastního státu, ale i právní závazky, k nimž jsme se zavázali podepsáním určitých smluv či paktů. Přítomnost svobodných voleb ještě nemusí charakterizovat demokratický stát. Nutnou součástí se jeví být respektování lidských práv zahrnující možnost účastnit se svobodných voleb, svoboda vyznání, nezávislá média, spravedlivý soudní systém, otevřená a konkurenceschopná ekonomika, ochrana minorit, práv žen a pracujících. Pro lepší monitoring fungování těchto zásad Spojené

státy intenzivně spolupracují s organizacemi, mezi něž se řadí OBSE, NATO a EU (White House 1999b: 25).

Soudy jsou dalším významným aktéry. Monitorují totiž případné bezpráví. Nutnou složkou zůstává, aby stát disponoval kvalitním spravedlivým soudním aparátem. Nezbytná je mezinárodní kontrola. Rada bezpečnosti má oprávnění k zřízení mezinárodních soudních tribunálů. Podílela se například na vzniku tribunálu pro Rwandu či bývalou Jugoslávii (Waisová 2005: 121-122). Díky rozšiřujícímu se podvědomí o lidské bezpečnosti byl rovněž vytvořen Mezinárodní trestní soud (ICC). Posláním této instituce je ochrana jedinců. Dochází k souzení představitelů států, kteří se jakýmkoliv způsobem podíleli na porušování lidských práv, páčání vojenských zločinů. Nejsou zde souzeny státy jako celek, nýbrž jednotlivci (ICISS 2001). Což převyšuje kontrolu regionální. Na monitorování lidských práv na světě se každoročně podílí od roku 1977 ministerstvo zahraničí USA. Jedním z důvodů předkládání zpráv zachycující stav lidských práv ve světě se řadí důležitost podpory respektování této oblasti (U. S. Department of the State 2014). Mezi významné aktéry, jež se podílejí na monitorování lidsko-právní situace, se řadí i mnohé neziskové organizace. Za všechny zmiňme Human Rights Watch, Amnesty International, Freedom House, Helsinský výbor, International Crisis Group.

Následující rys kosmopolitní demokracie nám říká, že existují zásady pro řešení sporů říkající, že použití síly musí být poslední možností při napadení demokratických hodnot. Tento krok může být ospravedlněn za předpokladu, že všechny vyjednávání včetně sankčních mechanismů selhaly. Při řešení každého konfliktu je žádoucí zařadit použití síly až jako poslední možný prostředek v případě, že ostatní demokratická jednání selhala. Zásah by měl být za těchto okolností zcela proporční, adekvátní k dané situaci. Při humanitární intervenci bychom

měli zaznamenat pozitivní humanitární výsledek, který zákrok přinese (Wheeler 2000: 33-34).

V souvislosti s intervencí Billa Clintona do Kosova by se dalo říci, že se snažil využít dostupné prostředky. Několik let před samotnou intervencí varoval, že pokud se situace v Kosovu nezmění bude zásah ze strany mezinárodního společenství nevyhnutelný. Vyvrcholením se stalo jednání v Rambouillet. Nutno však podotknout, že stanovená kritéria byla pro srbskou vládu nepřijatelná. O tom, jestli byly uskutečněny všechny možné kroky, nebo zda by se situace dala řešit jinými prostředky, můžeme dnes jen spekulovat. Nicméně zvolené prostředky požadavku adekvátnosti dle názorů mnohých teoretiků neodpovídaly.

Pokud dojde k dosažení sebeurčení, další nezbytnou složkou je dle Helda obrana tohoto sebeurčení, vytvoření společné struktury politické činnosti a zachování demokratického dobra jsou kolektivní priority, vytváří agendu dlouhodobých změn a program naléhavých priorit zaměřených na přeměnu určitých podmínek spadajících do rovného členství ve veřejné sféře. V tomto bodě se zaměříme především na mise, jež byly na území Kosova podniknuty. Cílem misí se stala efektivní post-konfliktní rekonstrukce. Z Kosova se stal díky rezoluci 1244 protektorát, který směl získat plné kompetence vládnutí, až v tom okamžiku, kdy budou schopni efektivně vést svou zemi. Prvky, jež se rozšířily na tomto území, stanovily smysluplnou samosprávu a zároveň značnou míru autonomie směřující k cestě za sebeurčením. Mise si kladly za cíl nastolení bezpečnosti, míru, stability regionu (Tomuschat 2003: 33-34).

Na nastolení demokratických hodnot se efektivně podílely organizace jako OBSE, EU či NATO. NATO se podílelo především na bezpečnosti státu v čele s misí KFOR. V rámci OSN vznikla peacekeepingová mise UNMIK, která se skládá ze čtyř pilířů: policejní složky a justice, civilní správa, demokratizace a budování demokratických

institucí, rekonstrukce a hospodářský rozvoj. OBSE řeší kromě problematiky šíření lidských práv otázku šíření demokratizace. Tyto operace se podílejí na udržování pořádku v Kosovu a obsazují nejzásadnější vládní funkce (Fleitz 2002: 162-164). EU vytvořila v roce 2008 EULEX, jež dohlíží na prosazování práv a naplňování rezoluce 1244. Do oblasti vysílala celou řadu odborníků se zkušenostmi se státní správou (Reydams, Ryngaert, Vouters 2012: 271). Nastolení demokratického dobra se jevílo býti kolektivní prioritou.

Peacekeepingové mise ovlivňovaly dění na celém území Kosova, obyvatelé státu se střetli s odlišnými komunitami, které zanechali svou stopu v budoucím směřování dnes již samostatného státu. Díky působení OBSE či dalších organizací, se začaly budovat demokratické instituce podporující zapojení běžný kosovských obyvatel do politického dění, což je základní premisou kosmopolitní demokracie. Působení těchto mezinárodních organizací směřovalo k vytvoření agendy pro dlouhodobé změny. Existovaly zde naléhavé priority především v oblasti bezpečnosti a ekonomické, které se musely přeměnit. Nutností se stalo nastolení podmínek garantujících rovné členství ve veřejné sféře. Prioritou se stalo zlepšení vztahů mezi Albánci a Srby a zamezení událostem, díky nimž NATO uspořádalo svou první humanitární válku bez souhlasu RB OSN. Zda se tento bod naplnil, bude řešeno níže. Nicméně aktivity mezinárodního společenství vytvořily prostředí pro vznik samosprávných orgánů v Kosovu, které postupem času začaly přebírat část pravomocí UNMIK do vlastních rukou (Woehler, Kim 2005: 4-7).

S tím souvisí i následující tvrzení Davida Helda, že lidem se otevírá cesta k nejrůznějším komunitám, které je ovlivňují a zároveň se mohou podílet na politickém životě. Idea občanství se rozšiřuje, můžeme se stát členy politických komunit lokálního či globálního charakteru. Zároveň jsou determinovány principy sociální spravedlnosti: produkce, distribuce, využívání zdrojů musí být kompatibilní s demokratickými procesy a musí

odrážet společnou strukturou politické akce. Národní státy podstupují část své suverenity do rukou nadnárodních institucí a rodí se nové pojetí sebe samotných.

Kosovo vyhlásilo nezávislost v roce 2008. Ke dni 25. 3. 2014 jeho status akceptuje dle oficiálního serveru monitorujícího uznávání Kosova ve světě 107 členských zemí OSN². Mezi hlavní cíl zahraniční politiky patří vstup do NATO a EU. To je však v dnešní době stále nemožné vzhledem k tomu, že Kosovo musí přijmout za plnohodnotný stát všechny členské státy těchto mezinárodních organizací. Evropská unie však intenzivně podporuje kosovský rozmach a vydání se na cestu správným směrem. Kosovo by si přálo stát se členem těchto organizací. Pokud by se tomu tak stalo, tak by došlo k situaci, jakou David Held nazývá odrážení politických akcí v rámci společné struktury. Poměrně nově vzniklý stát by tak podstoupil část své suverenity na vyšší než národní úroveň, čímž by se zrodilo nové pojetí a chápání Kosova. Organizace podílející se na demokratizaci Kosova učinily velký kus práce. Především s ohledem na to, že zapojení se do aktivit nadnárodních institucí se stalo ústředním zájmem zahraniční politiky Kosova. Země se již stala členem IMF, WTO či EBRD. Vyzdvihnout lze i členství v regionální instituci CEFTA, podílející se na volné produkci a distribuci bez celních závazků (MZV 2013). Lze jen predikovat, jak se budou vyvíjet principy prohlubující další sociální spravedlnost, produkci, distribuci. Demokracie nelze být spojována jen se zapojováním se v rámci mezinárodních aktivit. Nutnou složku tvoří podílení se na dodržování základních lidských práv. Jedinec by měl vždy stát v popředí zájmu.

---

²Who Recognized Kosova as Independent State? The Kosovar people thank you!
<http://www.kosovothankyou.com>

3. 3. PORUŠOVÁNÍ LIDSKÝCH PRÁV V KOSOVU

Tato kapitola se pokusí objasnit zásadní události, jež sehrály stěžejní roli pro zásah mezinárodního společenství. Pro účely této práce není důležitý detailní popis historie a vztahů mezi Albánci a Srby. Nicméně je nutné si uvědomit, že střety těchto dvou etnik nejsou problémem moderní doby, nýbrž zárodky sporu sahají až do středověku. Situace na Balkánu je komplikovaná dlouhá léta. Na historii Kosova lze pohlížet jako na bitevní pole, na jehož jedné straně stojí Albánci a na druhé Srbové. Zárodek sporu mezi těmito etniky má co dočinění s neschopností se shodnout na vlastnictví státu. Nevraživost způsobuje i používání odlišného jazyka a praktikování jiných náboženských zvyků. Utlačování, diskriminace jednoho nebo druhého etnika je přítomna napříč historií a stala se příčinou vzájemné nenávisti (Judah 2008: 30). Tato část práce se rovněž zaměří na bezprostřední problémy, jež vedly k vyvrcholení situace v podobě humanitární intervence. Zmíníme, v jakém slova smyslu docházelo k porušování lidských práv a jaké stanovisko zaujalo mezinárodní společenství.

3. 3. 1. LIDSKO-PRÁVNÍ SITUACE V KOSOVU

V roce 1989 se k moci dostává Slobodan Milošević. Ten své oblíbenosti dosáhl především výrokem: „*nikdo vás nebude bít*,“ který směřoval do řad srbského obyvatelstva a působil jako jakýsi příslib ochrany proti Albáncům. Miloševićovi šlo však především o upevnění své mocenské pozice v rámci SFRJ. Veškeré nacionální projevy či činy Albánců byly označovány za separatismus, či terorismus, v tisku se šířila ostrá protialbánská kampaň. V rámci snahy o zvrácení nepříznivého poměru složení obyvatelstva ve prospěch Srbů se přijaly proti-emigrační opatření. Srbům byly přidělovány byty, pracovní místa a potýkali se s lepším platem (Isakovic 1999).

V roce 1989 byla reinterpretována srbská ústava, jež redukovala autonomii Kosova. Ústava totiž podporovala sjednocení bývalých autonomních oblastí. To samozřejmě vyvolalo celou řadu nevolí. Krvavé demonstrace provázely Kosovo přes týden. Dle oficiálních čísel si střety vyžádaly dvě desítky mrtvých a přes dvě stě těžce zraněných osob. Demonstrující byli Albánci, kteří mnohdy nevyhledali ani lékařskou pomoc, jelikož většina doktorů byla srbského původu. Většina demonstrantů byla pozatýkána, ve vazbě byli bití a často i mučeni. Případ, který podpořil vzájemnou nevraživost mezi oběma etniky, se datuje rovněž do tohoto období, kdy několik tisíc albánských dětí bylo údajně otráveno. Na druhé straně ani Srbové nechtěli navštěvovat lékaře albánského původu, jelikož mnohdy docházelo k záměrnému zanedbání léčby, ba dokonce ublížení na zdraví. Tato skutečnost vedla k poklesu kontaktů obou skupin. Zároveň prohloubila míru nedůvěřivosti, strachu a založila vhodnou půdu pro nepokoje, které vyústily humanitárním zákrokem. Mezi další fakt, jenž situaci ještě více vyostřil, se řadí, že Albáncům bylo zapovězeno vzdělání v jejich rodném jazyce (Saariluoma 2004: 63-65).

Clintonova administrativa toto období na začátku roku 1999 označila jako spouštěcí podnět v kosovském problému, jelikož došlo k omezení nebo úplnému odstranění práv Albánců. Ačkoliv konflikty mezi etniky mají dlouhou historii příčiny rozbrojů lze pozorovat v rozhodnutí Bělehradu o zrušení autonomie a odmítnutí jakýchkoliv tvrzení, že by etnika měla disponovat stejnými právy a povinnostmi (Burns 2007: 3). Během pozdních osmdesátých a devadesátých let minulého století jsme se stali svědky mnoha případů, kdy se lidská práva v Kosovu střetla s ignorací. Podle vize Noela Malcolma lze na Kosovo nahlížet jako na oblast, kde v tomto období docházelo pravděpodobně k nejmasovějšímu porušování lidských práv v porovnání se zbytkem evropských zemí (1998: 27).

3. 4. ŘEŠENÍ KOSOVSKE OTÁZKY MEZINÁRODNÍM SPOLEČENSTVÍM

Miloševičovo způsob vlády byl trnem v oku americké zahraniční politiky, která jej několikrát napomenula a upozornila opakovaně v roce 1992, 1993, že nedopustí, aby se válka přelila do oblasti Kosova. Tuto zprávu vyslal americký prezident George Bush, st. a Bill Clinton. Oba američtí prezidenti si byli vědomi, že válka na území Kosova by posloužila v rámci Balkánu jako řetězová reakce, čímž by došlo k výrazné nestabilitě celého regionu. Druhým problematickým prvkem bylo prohlášení, které vyřknul tehdejší mluvčí Jakup Krasniqi, že hlavním cílem UÇK bylo sjednocení všech Albánců na Balkáně, což by mohlo být výsledkem nepředstavitelné vlny konfliktů (Caplan 1998).

Kosovská otázka začíná být řešena na půdě mezinárodního společenství od roku 1993, situaci monitorovalo především OSN. Prokázalo se, že kosovští Srbové značně utlačují Albánce, kteří však tvoří 90 % obyvatelstva. V roce 1998 si Rada bezpečnosti vynutila s ohledem na článek VII ozbrojené embargo. Zároveň podotkla, že situace v Kosovu narušuje mír a stabilitu celého regionu. S rozhodnutím Rady bezpečnosti však musí souhlasit všichni její stálí členové, což celou akci znemožnilo, jelikož Čína a Rusko se vyjádřili proti použití jakékoliv síly. Po selhání této situace, kdy se členové Rady bezpečnosti nebyli schopni dohodnout na postupu, se odehrálo setkání NATO v Rambouillet. Zde bylo sjednáno spuštění náhradní vojenské akce proti Srbům, a to nehledě na rezoluci od Rady bezpečnosti. Situace volala po zásahu z vnějšího prostředí, toho si bylo NATO vědomo a rozhodlo se jednat ve jménu „humanitární intervence.“ Odhaduje se, že 90 % Albánců kosovského původu bylo do ukončení konfliktu vysídleno, to znamená 1,45 milionu lidí (OSCE 1999).

Dřívější generální tajemník OSN Kofi Anan se k zásahu, jenž by měl z tehdejšího práva být nelegitimní, vyjadřuje následovně: „*zatímco ve spojení s genocidou ve Rwandě bude naší generaci vytýkána nečinnost, konflikt v Kosovu před námi otevřel novou otázku. Jak postupovat v případě, že regionální instituce se rozhodne zasáhnout bez potřebného mandátu od Rady bezpečnosti? Na jednu stranu se jedná o nelegitimní akci, na straně druhé však stojí závazek pomoci v případě masového porušování lidských práv, jenž může skončit katastrofou.*“ Tato akce se stala výzvou pro Kofiho Anana a všechny složky OSN. Stalo se nutné vytvořit koncept, který vytyčí pravidla garantující při rozsáhlému porušování lidských práv legitimní zásah do státu. V tomto ohledu se vzpomínalo především na Rwandu, kde kvůli nezasahování ztratilo život více lidí, než muselo. V reakci na to vznikl v roce 2001 koncept Responsibility to Protect (Alston, Goodman 2013: 748).

S obhajobou legality humanitární intervence NATO vystoupil profesor Christopher Greenwood před Mezinárodním soudním dvorem. Intervence dle něj byla akceptovatelným prostředkem, a to za předpokladu, že vláda daného státu nese odpovědnost za humanitární katastrofu ohrožující mezinárodní mír. V případě, že RB na závažnost celé situace není schopna efektivně odpovědět, tato kompetence spadá pod správu ostatních států. Kosovo je toho názorným případem. RB nečinně přihlížela událostem odehrávajícím se na Balkáně. Zásah tedy provedlo NATO. Je nezbytné, aby existovala alternativní cesta v případě, že v Radě bezpečnosti některý stálý člen návrh pro intervenci vetuje. Intervence však musí být přijata mezinárodní komunitou a pro její naplnění musí být splněny určitá kritéria. Konsensus je nutný nalézt v tvrzení, že se jedná o humanitární katastrofu značných rozměrů, důležitým bodem je i rychlý či okamžitý zásah. Použití síly by však mělo být omezené, proporcionální a intervence by měla být užitá v případě, že veškeré donucovací prostředky selhaly (2002: 157).

Lhostejný není k otázce Kosova ani tehdejší český prezident Václav Havel. Česká republika se stala členem NATO dvanáct dní před samotným bombardováním, což vyvolalo spekulace o správnosti tohoto rozhodnutí. Nicméně prezident zastával k intervenci kladný postoj. Nechal se slyšet, že jde zřejmě o první válku, kde nehrají hlavní roli národní zájmy, ale kde jsou středem zájmu hodnoty a respekt k lidským právům (Dauphinee 2003: 101). Ve svém projevu před kanadským parlamentem prohlásil, že národní suverenita ztrácí výsadní postavení. Oblast lidských práv je důležitější než národní suverenita. Svět se stává propojenější, což je důsledkem toho, že i naše bezpečnost je provázána. Dle Václava Havla je koncept RB zastaralý. Není správné, aby jedna země měla možnost přehlasovat zbytek světa. Funkčnost OSN se má projevovat s ohledem na zastupování osob, ne států. Z morálního hlediska je totiž správné, aby jednotlivci stanuli výše než státy (1999: 240-245).

3. 5. PORUŠOVÁNÍ LIDSKÝCH PRÁV ZE STRANY SRBSKÉ VLÁDY

Režim Slobodana Miloševiče bývá často spojován s etnickými čistkami. Ty vedly mimo jiné k vysídlení obrovského množství lidí, jak již bylo zmíněno výše. Docházelo k násilnému vyhánění osob, které nemělo v Evropě obdoby od dob druhé světové války. Odhaduje se, že více než 80 % veškeré populace a přibližně 90 % kosovských Albánců byli vysídleni ze svých domovů. Za hlavní program etnických čistek se však řadí úmyslné a protiprávní zabíjení civilistů a mimosoudní popravy. Kromě náhodných poprav, byli popraveni především odborníci, intelektuálové a vůdci komunit. Mezi padlými oběťmi se dalo však pozorovat i mnoho nevinných žen a malých dětí. V Kosovu se Srbové uchýlovali k vraždám z důvodu zastrašení případných povstání etnických Albánců. Chtěli ukázat, že pokud nedojde k pokoře, jsou ochotni využít všech možných prostředků. Vraždění bylo zaměřeno na bojovníky proti režimu, kteří byli

nejčastěji spříznění s UÇK. Nutno podotknout, že mnohé masakry byly spáchány jako odplata za srbské oběti, usmrčené organizací UÇK. Human Rights Watch byla podána rovněž svědectví, že je srbská vláda úmyslně připravila o jejich největší cennosti zahrnující například svatební prsteny či automobily (Human Rights Watch 2001: 4-9).

Porušování lidských práv ze strany srbské vlády doprovázelo i rozsáhlé vypalování, nejen, domů, ale i mešit, kostelů, škol, zdravotnických zařízení, ale i celých vesnic, aby si Albánci uvědomili to, že se nemají, kam vrátit. Zdravotnické zařízení poté posloužily především jako vojenské základny. Lékaři z nich byli v lepším případě vyhnáni. Dalším prostředkem, který stojí v rozporu s lidskými právy je úmyslné zadržování schopných mužů z oblasti vojenské sféry. Docházelo k mizení mužů, jejichž osud byl často neznámý. Albánské ženy na tom však nebyly lépe. Mnohdy se staly oběťmi znásilnění. Obzvláště v některých oblastech se toto stalo běžnou praxí. Uprchlíci z řad kosovských Albánců vypověděli, že srbská vláda se pokusila o odcizení jejich kosovské identity. Především za účelem znemožnění zpětného návratu do vlasti. Srbské úřady jim zabavili pasy či jiné doklady totožnosti, systematicky ničili voličské registry a při odjezdu ze země úředníci strhávali z aut státní poznávací značky (U. S. Department of State: 1999).

Srbské policejní složky se podílely rovněž na porušování lidských práv. Ať už hovoříme o mimosoudních popravách, mizení obyvatelstva, mučení, brutálním bití či vystěhování z obydlí, jež Albáncům patřilo a legálně jej obývali, problému svévolného zatýkání, zadržování. Ve všech případech je zcela evidentní, že soudní systém podléhá vládě, je zatížen korupcí a není schopen zajistit spravedlivý soudní proces (Krieger 2001: 40).

3. 6. PORUŠOVÁNÍ LIDSKÝCH PRÁV V RÁMCI UÇK

Kosovská osvobozenecská armáda byla vytvořena s vidinou osvobození Kosova a vymanění se ze srbské nadvlády. Zásadní působení této organizace datujeme do roku 1995, kdy se neuskutečnila očekávaná kosovská autonomie v rámci Daytonské mírové dohody. UÇK nesouhlasila se srbskou nadvládou a albánskými kolaboranty (Duignan 2000: 93). Striktně se stavěla proti srbským vojenským a policejním jednotkám. Podílela se na zavražďování, unášení nealbánských obyvatel a toužila po tom, aby se všichni etničtí Albánci postavili vstříc srbskému teroru a vytvořili tzv. Velkou Albánii. Finanční prostředky tato organizace získávala skrze pašování, únosy, obchodování s drogami. Nezanedbatelným zdrojem se staly i příspěvky od osob albánského původu žijící v zahraničí (Bellamy 2000: 119).

UÇK si uvědomovala, jaké následky jejich činy budou nést. Jejich motivací se stalo donutit západní mocnosti k tomu, aby začaly celou situaci nějakým způsobem řešit. To potvrzuje výrok, který uskutečnil vůdce UÇK Hashim Thaci. V rozhovoru pro BBC uvedl, že si byli velice dobře vědomi, že jakákoliv ozbrojená akce povede k nemilosrdné odplatě ze strany Srbů (Gowan 1999). Jeden z Clintonových velvyslanců specializující se na situaci na Balkáně Robert Gelbard kategorizoval ozbrojené frakce jako nepochybně teroristické (Moran 2006). Vytvoření UÇK bylo racionální volbou. Kosovští Albánci si totiž byli vědomi, že bez pomoci od mezinárodního společenství nemají proti srbským ozbrojeným složkám žádnou šanci. Navíc poklidná politika Ibrahima Rugova jim přišla neefektivní a nevěrohodná, jelikož se Srby sjednala příliš mnoho kompromisů. Mezinárodní společenství dle nich slyšelo pouze na věci spojené s válkou. Z tohoto důvodu jiná volba než použití síly nepřicházela v úvahu (Weller 2009: 77).

UÇK nesla rovněž prvky neetického chování, co se týče lidsko-právního kontextu. Vztahy mezi Srby a Albánci byly dlouhou dobu napjaté, provokativní jednání ze strany UÇK celou situaci však ještě vyostřilo. Příslušníci této skupiny se dopustili vražd. Nesli zodpovědnost za zmizení, únosy osob a to nejen Srbů, ale i Albánců, o kterých byli přesvědčeni, že jakýmkoliv způsobem sympatizují se srbskou vládou. K dispozici jsou i věrohodné zprávy o případech mučení. UÇK spáchala mnohé přestupky porušující mezinárodní humanitární právo, mezi něž lze zařadit zatýkání lidí jako rukojmí či mimosoudní popravy. Organizaci je připisováno zmizení téměř sto padesáti Srbů, Albánců a Romů, jedná se však o nepotvrzené spekulace (Krieger 2001: 92).

Zachované dokumenty také hovoří o užití nepřiměřené síly, diskriminaci, napadání civilistů, destrukci majetku především srbských policejních složek a jugoslávské armády. UÇK se stala ozbrojenou složkou kontrolující před zásahem NATO značnou část celého regionu (Human Rights Watch 1998: 88). Podíváme-li se na organizaci odlišným pohledem, zjistíme, že UÇK se snažila vymanit z nespravedlivého režimu. Bojovala za rovnost, svobodnou zemi a demokracii. Bránila se proti útlaku ze strany Srbů prostředky, které považovala za adekvátní. Můžeme se setkat i s tezemi, že porušování lidských práv ze strany UÇK bylo před operací Spojenecká síla srovnatelné s tím srbským. Četné průzkumy dokazují, že nejvíce zločinů proti lidskosti se uskutečnilo v režii jugoslávských vládních sil, mezi něž se řadí speciální srbské policejní jednotky (MUP), jugoslávská armáda (VF). Srbové plenili, podpalovali, ničili majetek, vyháněli Albánce ze svých rodných domů. Ten, kdo s pokorou neodešel za hranice s vědomím, že se nemá, kam vrátit, byl zastřelen. Za největší zločin UÇK je považována poprava dvou desítek srbských civilistů. Policie tvrdí, že našla pozůstatky osob a pec, jež sloužila k jejich kremaci (Karadjis 2000: 180-181).

Jak již bylo výše zmíněno hlavním cílem UÇK se stalo vnést otázku kosovské autonomie na půdu mezinárodního společenství. Jako strategii použili vyprovokování Srbů do masakrů, represe, za účelem zásahu ze strany NATO. Doufali v to, že vojáci NATO jim pomohou k získání nezávislosti nebo alespoň odtržení od Miloševiče. Ačkoliv v dané době se jednalo o nedosažitelný cíl, ukázalo se, že tato technika byla nejen efektivní, ale i úspěšná (Ignatieff 2000: 27-28).

Odtržení Miloševiče od moci bylo i v zájmu Spojených států amerických, proto se rozhodly postavit právě na stranu UÇK. Patnáct let po válečných událostech lze konstatovat, že události, které se odehrály v dané době se podařily UÇK velice povedeně zmedializovat. Především díky dotacím a podpoře ze strany USA. Do předních amerických médií se dostaly zprávy o "srbských masakrech" ve vesnicích Račak a Rugovo, kde přišlo v součtu o život necelých sedm desítek albánských civilistů. Tyto události se staly, tak mediálně známé, že znamenaly impuls pro mobilizaci mezinárodních sil (Wolfgram 2008: 471).

V předvečer začátku války si prezident Clinton propůjčil pro své prohlášení události, které se odehrály právě v Račaku: *"Měli bychom si vzpomenout, co se uskutečnilo ve vesnici Račak v lednu – nevinní muži, ženy a děti přišli o domov, byli nuceni padnout na kolena do hlíny, zasáhla je palba – ne proto, že by učinili něco špatného, ale proto, kdo byli."* (The New York Times 1999).

3. 7. OPERACE SPOJENECKÁ SÍLA (ALLIED FORCE)

Po selhání jednání z Rambouillet se USA jakožto hlavní mezinárodní činitel postavilo na stranu UÇK. Odehrála se jednání, na nichž byly ustanoveny čtyři podmínky. *V Kosovu měly být vyhlášeny volby, a to, co nejrychleji. Mělo dojít k odzbrojení milic, výjimku tvořily zbraně pro osobní ochranu. NATO si nárokovalo fyzický dohled ve státě a zároveň se stanovila tříletá lhůta pro rozhodnutí o dalším směřování Kosova.* Útok ze strany NATO se uskutečnil především s vědomím, že v případě nečinnosti by klesla věrohodnost západních institucí a transatlantického pouta. V tomto duchu se NATO rozhodlo přijmout rozhodnutí k uskutečnění vzdušných útoků na vybrané cíle Srbska a Kosova, ačkoliv k tomu postrádala potřebný mandát od RB. Stoupenci zásahu argumentovali především morálními cíli, které pozitivně ovlivní nastávající politické dění (Eichler 2009: 152-153).

Tento zásah lze zařadit jako nejmarkantnější případ, kdy organizace užila vojenskou moc bez souhlasu Rady bezpečnosti OSN. Riziko veta ze strany Číny a Ruska byly více než pravděpodobné, jelikož si tyto státy nepřály zasahovat do vnitřních záležitostí státu. Odbornou literaturu provází však i názory, že Clintonova administrativa o povolení k akci ani nestála. Údajně nechtěla být touto organizací omezována při vlastním průběhu vojenského zákroku (Weinberger 2002: 254). Rada bezpečnosti OSN poskytla pro jednání ze strany NATO nepřímou legitimitu dodatečně, a to vydáním rezoluce č. 1244 ze dne 10. 6. 1999. Někteří autoři tvrdí, že tímto krokem poskytla OSN souhlas s politikou NATO (Bjola 2005: 284). S tímto závěrem lze však polemizovat, jelikož jak je známo z Charty OSN a mezinárodního práva vyplývá, že tato akce je nelegitimní. Pokud nehovoříme o akci v rámci sebeobrany, je nezbytné odvozovat užití vojenské síly od mandátu RB, a to pouze s cílem zajištění mezinárodní bezpečnosti.

Operace Spojenecká síla se uskutečnila v období od 24. 3. – 10. 6. 1999. Vyznačovala se tím, že si za cíl kladla, co nejméně padlých lidských životů ze strany vlastních vojáků. Bomby devastovaly srbské cíle z enormních výšek. Základní cíl poskytnout přímou a okamžitou ochranu kosovským Albáncům se nekonal. Zničeny byly infrastruktury, továrny, rozhlasové, televizní vysílače a řada jiných zcela civilních míst, což nesměřovalo k ústupu lidského utrpení. Tato skutečnost zároveň znamenala rozpor s Ženevskými konvencemi, v níž se strany konfliktu zavazují rozlišovat mezi civilními a vojenskými aspekty. Nepodařilo se rovněž zabránit pokračování agrese a v její intenzifikaci. Před zahájením akce se ztráta lidských životů vyčíslila na 2500 mrtvých. V rámci bombardování se toto číslo vyšplhalo až na 10 tisíc obětí. Zvýšilo se i množství osob násilně vysídlených, a to z 230 tisíc na 860 tisíc. V tomto směru zažila operace značnou prohru (Clark 1999: 16)

Kritický pohled vůči intervenci do Kosova zastává i Henry Kissinger, jenž polemizuje s otázkou, o jaký druh humanitární pomoci se jedná, když jedna strana razantně odmítá vojenské ztráty na své straně, ale zároveň nechá území protivníka zdevastované na desetiletí dopředu (1999). Ochranu lidských práv za pomoci shazování bomb kritizují i ostatní autoři. King a Mason podávají informaci, že od počátku do konce zásahu NATO na území Srbska a Kosova dopadlo 26 614 bomb (2006: 2).

Existují však i zastánci zásahu. Ospravedlnění operace nabídl bývalý generální tajemník NATO Javier Solana. Tvrdil, že je morální povinností organizace zastavit násilí a právě probíhající humanitární katastrofu v Kosovu. Nelze připustit, aby autoritářský režim trýznil takovýmto způsobem na konci 20. století své vlastní obyvatelstvo. Toto prohlášení bylo vydáno na půdě NATO a bylo určeno pro tisk. V reakci na toto prohlášení Clinton doplnil, že je nutné zastavit dokonce ještě krvavější ofenzivu, díky níž trpí nevinní lidé. Zásah intervenovat v Kosovu ve jménu lidských práv ovlivnila zkušenost z Bosny. Na tento čin v té době

lidé nahlíželi jako na rozšíření liberálních myšlenek do světa (Rizer 2000: 38-39). Pozitivní stránku lze hledat ve spolupráci mezi NATO a UNHCR. Zavedl se letecký most, díky němuž se více než 60 tisíc uprchlíků dostalo do devatenácti zemí NATO. Vybudováním dočasného bydliště pro 110 tisíc albánských uprchlíků z Kosova na území Makedonie, se NATO postaralo o nalezení azylu pro 95 % veškerého vyhnaného obyvatelstva (Balzamino 1999: 11).

Hnacím pohonem celé mise se stala Clintonova doktrína. Propagující na jedné straně použití síly ve jménu ochrany lidských práv a jejich univerzálních hodnot. Doktrína na straně druhé ospravedlňovala vojenskou intervenci do vnitřních sfér států. Byla však směsicí nesouvislých konceptů, formulace se jevily příliš mlhavě a neměly jasně vytyčený směr. Lze polemizovat o tom, zda prezident zvážil veškeré prostředky pro intervenci a z jakého důvodu upřednostnil shazování bomb před pozemní invazí (Elhstain 2001: 16-19).

Co se týče osvětlení postupů intervence, tehdejší americký prezident na toto téma uvedl, že jednání nepočká z důvodu utrpení tisíce nevinných civilistů. Intervence probíhá za účelem zabránění šíření války - zabránění rozšíření mraku prachu nad srdcem Evropy, který se objevil v tomto století na obloze dvakrát a pokaždé s katastrofálními dopady. V neposlední řadě stojí věrohodnost NATO a odpovědnost všech spojenců za mír. Prosazují totiž demokratické hodnoty, podílí se na ochraně zájmů a snaží se naplnit ideu stále se rozvíjejícího míru. Pro shrnutí lze dodat, že prvky směřující k použití humanitární intervence jako nástroje pro nastolení míru byla poháněna nejen humanitárními aspekty, nýbrž i do jisté míry národními zájmy a ctí dodržet závazky ze strany organizace (Clinton 1999: 1).

Zvolené prostředky pro intervenci nesmí být připisovány pouze Clintonovy. On sám byl člověkem, jenž připisoval značnou hodnotu

výsledkům průzkumů veřejného mínění, a jeho postupy se od toho odvíjely. Způsobů, jak podniknout intervenci bylo vícero, nicméně bombardování se stalo nejpravděpodobnější cestou kapitulace Miloševiče a zároveň ztráty, co nejnižšího počtu amerických vojáků. Nutno podotknout, že velký vliv při rozhodování sehráli i Clintonovi poradci v čele s Madeleine Albright (Redd 2005: 146).

Tato válka často bývá označována jako „válka Madeleine Albright.“ Bill Clinton totiž v té době řešil mimo jiné i aféru s Monikou Lewinski, tudíž značné pravomoci byly ponechány tehdejší americké ministryni zahraničí. Hlavním cílem se stala propagace ochrany kosovských obyvatel (Falk 1999: 854). Albright jako hlavního nepřítele vnímala právě Miloševiče, kterého připodobňovala k jisté formě „zla.“ Podílela se na přípravě nekompromisního diplomatického řízení, jež počítalo s eventuální konfrontací s Miloševičem. Očekávala, že dojde k zamítnutí jednání, jelikož Miloševič dle jejích představ rozumí pouze jazyku síly. Jako dítě bývalá americká ministryně zahraničí prodělala zkušenost z Mnichova. Válka se pro ni stala osobní. Zastávala názor, že v případě ustupování zlu, dochází k největším tragédiím (Hehir 2006. 76).

3. 7. 1. REZOLUCE 1244 A DOHODA Z KUMANOVO

Po skončení operace Spojenecká síla se nestal primárním cílem mezinárodního společenství proces demokratizace. Kosovo se na základě rezoluce 1244 vydané v den ukončení letecké kampaně stalo protektorátem OSN s minimální variantou autonomní správy (Henriksen 2007: 6-11). Demokratizace byla však hlavní prioritou, nicméně počítalo se s tím, že se bude jednat o dlouhodobý proces. Stěžejním aktérem, který vlastnil privilegium dohlížet nad správným fungováním, se stalo OBSE. Aktivita mezinárodního společenství vytvořily prostředí pro vznik

samosprávných orgánů v Kosovu, které postupem času začaly přebírat část pravomocí UNMIK do vlastních rukou (Woehler, Kim 2005: 4-7).

Diskuzí zůstává, z jakého důvodu se Milošević rozhodl přijmout požadavky artikulované ze strany NATO ohledně zásad politického řešení kosovské krize. S největší pravděpodobností se jedná o důvody spjaté s jeho další působností. Důvody, jež zapříčinily Miloševićovo ústupek lze hledat v hrozbě pozemního útoku, zvyšující se efektivitě bombardování, které zahrnovalo i útoky na elektrické sítě. Uvědomoval si také, že náklady na vedení války by mohly mít negativní vliv na jeho mocenské postavení v rámci FRJ (Norris 2005: 220). Soubor zásad, jež přijal, zaručovaly stažení všech vojenských, policejních a polovojenských sil a rozmístění mezinárodních civilních a bezpečnostních složek pod záštitou OSN. Rezoluce se taktéž zavazuje k pomoci při navrácení uprchlíků do svých domovů, odminování prostředí, případné kontrole pohraničí a zajištění ochrany a volného pohybu civilistů. Mezinárodní společenství mělo v rámci rezoluce dohlížet na dodržování a šíření lidských práv, demokratických hodnot, podílet se na podpoře infrastruktury, humanitární pomoci (UN Security Council 1999).

Dalo by se říci, že Dohoda z Kumanovo doplňuje rezoluci 1244 v bezpečnostní oblasti. Garantuje, že orgány SFJ připouštějí skutečnost, že mezinárodní síly (KFOR) budou nasazeny na území Kosova a mohou aplikovat veškeré prostředky včetně užití síly, aby zajistily bezpečné prostředí pro všechny občany Kosova. KFOR si kladlo za cíl zajistit stažení všech srbských vojenských sil. Podepsáním této dohody ustal zákrok NATO, započalo stažení jugoslávských sil a KFOR započal svou působnost v regionu. SFJ zaručila, že souhlasí s vybudováním 25 kilometrové vzdušné a 5 kilometrové pozemní obranné zóny v blízkosti hraničních oblastí. SFJ nemá oprávnění vstoupit na území Kosova bez povolení NATO (NATO 1999).

Mezi stěžejní posláním rezoluce 1244 se řadí post-konfliktní rekonstrukce Kosova. To se rezolucí stalo protektorátem na dobu neurčitou. Christian Tomuschat dospěl k závěru, že nikdy předtím nedošlo tak markantním způsobem k předávání pokynů, o tom jak by měl být ústavní pořádek suverénního státu upraven. Nicméně je nutné podotknout, že tyto prvky stanovily smysluplnou samosprávu a značnou míru autonomie v Kosovu směřující k internímu právu na sebeurčení. Reálným posláním rezoluce nebyla uzurpace moci nad územím, ale nastolení bezpečnosti, míru, stability. RB přijímala secesi jako poslední možnou variantu v případě, že všechny ostatní prostředky již selhaly. Tyto prostředky zahrnovaly i dočasný protektorát a pozastavení státní suverenity ze strany mezinárodního společenství (2006: 33-34).

4. UKONČENÍ NÁSILÍ V KOSOVU, OCHRANA LIDSKÝCH PRÁV, MULTIETNICKÁ SPOLEČNOST

Prezident Clinton se před samotnou intervencí nechal slyšet, že usiluje o naplnění především třech dílčích cílů: ukončení násilí v Kosovu, ochrany lidských práv a nastolení multietnické společnosti. Vzhledem k okolnostem, jež se za dlouhá léta na území Kosova odehrála, zněly takto vyřčené cíle morálně, vznešeně a možná na první pohled lehce idealisticky. V této sekci bych se ráda pokusila stanovit, zda se prezidentovi povedlo naplnit jeho závazky. Následující část se pokusí odpovědět, zda se jeho premisy podařily aplikovat na post-konfliktní rekonstrukci či nikoliv.

Kromě lidských práv se nejhojněji používanějšími slovy charakterizující intervenci v Kosovu staly cíle a prostředky. Americký prezident nepochyboval o tom, že zvolené prostředky jsou perfektní pro dosažení vyřčených cílů. Utrpení a ztráty kosovských Albánců však bombardování jako „perfektní“ prostředek nezmírnil ba naopak. I ty největší příznivci zásahu se shodli na tom, že použité prostředky se minuly účinkem, který měly symbolizovat. Nicméně veškeré kroky se i nadále odehrávaly ve jménu lidských práv, svobod a snížení utrpení prostých civilistů. Stopy bombardování na sebe poutaly fatální škody a to nejen na památkách, mostech, autech, domech. Destruktivní stránce mise neunikly ani civilní oběti. Lidé takto usmrceni byli zařazeni na seznam přidružených škod (Achterhuis 2002: 24-26). Chyby, jež se NATO dopustilo lze vidět v nepřesvědčivém a nepřiliš připraveném počátku války, kriminalizování nepřítele místo jeho pozorování a studování jeho kroků (Achterhuis 2002: 11). Bombardování se měl stát prostředek, jehož pomocí dojde k ukončení násilí v Kosovu a ochrany lidských práv po další desetiletí. Otázkou zůstává, jestli je tento prvek etický.

Amnesty International vystoupila s tvrzením, že má vážné obavy ohledně rozsahu užití síly, jež organizace NATO vložila do operace Spojenecká síla. Došlo k porušení pravidel mezinárodního humanitárního práva při chování v rámci nepřátelských akcí, zejména pak těch stanovených k ochraně civilistů a civilních objektů. Vojenské síly NATO se dopustily závažného porušování zákonů průběhu války vedoucí k zvýšenému počtu zabití nevinných civilistů (Amnesty International 2000: 29). Špatně zvolené prostředky plodí jen málo dobrých cílů (Achterhuis 2002: 11).

Human Rights Watch se také zabývala dopadem na prosté životy kosovských obyvatel. Operaci Spojenecká síla vytykala především zvolené prostředky nesplňující v každém kroku odpovědnost útoku na legitimní cíle. V tomto smyslu naráží především na svržení bomb na mosty, na nichž zemřeli nevinní civilisté či útok na televizní a rozhlasovou stanici v Bělehradu. Ačkoliv se jednalo o prostředek propagandy, civilisté nebyli o tomto rozhodnutí obeznámeni a nebyla uskutečněna ani žádná bezpečnostní omezení pro ochranu nevinných (Human Rights Watch 2000: 11-12).

Nařčení si vysloužilo i samotné NATO, o němž někteří zlí jazykové tvrdili, že spáchalo rovněž zločiny proti lidskosti. Někteří hovořili o americké iniciativě, jakožto imperialistické akci se snahou o rozšíření kapitalismu. Počet civilních ztrát nenese žádný ucelený počet. V různých zdrojích napříč časem nalezneme různé teorie (Hansel, Stobbe 2002: 4). Nevládní organizace však podávají poměrně reálný počet padlých. V souvislosti s leteckými útoky se hovoří o 500 mrtvých, 820 zraněných za přítomnosti 90 jednotlivých incidentů (Human Rights Watch 2000). IICK, však uznává, že organizace nezabíjela násilně. Snažila se minimalizovat oběti z řad civilního obyvatelstva (IICK 2000: 183). Nutné je podotknout, že po skončení operace se v regionu prováděly akce zaměřené na humanitární pomoc potřebným (Seybolt 2008: 81).

Sliby směřující k urovnání sporů, podpoře lidsko-právní dimenze se nenaplnily, tak hladce jako jejich vyřčení. Spory mezi etniky sahající hluboko do středověku nelze zcela vymazat ze dne na den. S tím souvisí i další cíl – budování multietnické společnosti. Idea multietnické společnosti fascinovala i vůdčí osobnost UÇK Hashi Thaci. V poválečném období se nechal slyšet, že země směřuje k multietnické společnosti. Tuto vizi symbolizuje i státní vlajka přijatá v r. 2008. Nalezneme na ní vyobrazených šest hvězd, každá symbolizuje jednu kosovskou minoritu. Snahou se stalo zlepšit Kosovo a oprostít se od špatných věcí odehrávajících se v minulosti a vytvořit prostředí, v němž se daří šíření lidských práv, svobod a liberálních idejí. Těchto cílů nebylo snadné bezprostředně po válce dostat. Kosovo obklopoval všudypřítomný strach. Menšiny se obávaly útoků, pronásledování, vraždění. Kolovala zde myšlenka přetrvávající z dob minulých, ostražitost, vědomí, že se nelze spokojit s pouhým tvrzením, že jsou v bezpečí (Baldwin 2006: 16).

Bezpečnost se bezpochyby stala prioritou pro Kosovo. Byla definována Rámcovou úmluvou o ochraně národnostních menšin: „strany se zavazují přijmout vhodná opatření na ochranu osob, které mohou být vystaveny hrozbám nebo aktům diskriminace, nepřátelství nebo násilí v důsledku jejich etnické, kulturní, jazykové nebo náboženské identity" (Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin 1995, čl. 6).

Po skončení války se Kosovo ocitlo pod momentální správou OSN. Systém poháněl rozvoj bezpečnosti mezi lidmi. Kromě UNMIK a KFOR se na post-konfliktní rekonstrukci podílela také OBSE a EU. UNMIK dále měla povinnost vytvořit kvalifikované a objektivní policejní síly, a tak vznikla Kosovská policie (KPS). Další povinností bylo zlepšení kosovských ochranných sborů (KPC) s vidinou vytvoření v budoucnu kosovské armády. Organizace řešily otázky týkající se vymýcení humanitárních problémů, podílely se na řízení celé populace. Mnohdy se však organizace potýkaly s problémy v oblasti vzájemné spolupráce. Při

rekonstrukci se mnohdy nejednalo o týmovou práci, což vedlo k tomu, že se situace v Kosovu proměnila v chaos bez organizovaných misí a aktivit (Human Rights Watch: 2004).

Působení mezinárodního společenství vedlo ještě k větší izolaci napříč znepřátelenými etniky, a to především díky oblasti vzdělání, decentralizaci a návratu vysídlených osob zpět do země. UNMIK vkládala ve školní sféře důraz na výuku v mateřském jazyce. Upřednostňováni jsou Albánci, jejichž životy se přijeli do Kosova bránit. Pro srbské etnikum není dostupné terciální vzdělání v srbštině, pokud jej chtějí absolvovat v rodném jazyce, vydávají se do Srbska. Výraznější podpora jednoho etnika uceluje etnické dělicí linie v zemi. Etnika žijí spíše vedle sebe než společně, což brání vybudování multietnické společnosti (McKinna 2012: 10-18).

Selhání působnosti mezinárodního společenství znamenal rok 2004, 17. března tohoto roku vypukla řada nepokojů. Důvodem se stala falešná tvrzení obviňující Srby z utopení albánských dětí. Albánskou reakci odrážely přes tři desítky povstání napříč celým regionem. Zprávy ukazují, že povstání se účastnilo okolo pěti desítek tisíc osob albánského původu. Život ztratili lidé radící se k srbské minoritě. Nealbánští obyvatelé Kosova byli vyháněni ze svých domovů. Povstání se podepsaly i na stavu památek. Plameny srovnaly se zemí přibližně tři desítky ortodoxních kostelů, to vše za pouhé dva dny. Během nepokojů došlo k vysídlení čtyř tisíc osob, a to převážně srbského původu. Mnohé události se odehrávaly přímo před zraky mezinárodních jednotek, jež nebyly schopny účelně zareagovat, nečinně přihlížely. Jako příklad slouží malá vesnice Svinjare, kterou tvoří necelých stopadesát domů. Každý z nich lehl popelem, a to i za přítomnosti francouzské jednotky KFOR. K těmto událostem došlo i přes fakt, že každý kout regionu monitorovaly mezinárodní jednotky. Naděje na vytvoření multietnického Kosova se postupně vytrácely před očima (Human Rights Watch 2004). V případě, že se minority dovolávaly

pomoci u KFOR či UNMIK tak dorazily, avšak mnohdy pozdě. Navíc garantovaly jen evakuaci, ochranu minorit nikoliv. Tato situace nebyla neočekávanou či novou, podobné podmínky byly přítomny od konce války. Zarážející na situaci je, že mezinárodní společenství nevědělo po pěti letech působení v regionu, jak účelně zareagovat. Cílem bylo chránit lidská práva, ale to se v této situaci nepodařilo. Když minority potřebovaly pomoci nejvíce, organizace selhaly, prokázaly neschopnost reagovat a čelit podobným situacím (Baldwin 2006: 16).

I přesto, že hodnocení cílů může vyznít poměrně kriticky. Tak NATO, americká administrativa i jiné mezinárodní organizace či nevládní organizace se intenzivně podílely na přestavbě země, ať už materiální či duchovní. Cíle, které vyřkl prezident Clinton, jsou během na dlouhou trať. Snaha nasměřovat Kosovo na morálně správnou cestu, kde budou dodržována lidská práva, etnika spolu budou navzájem vycházet je dobrým startem pro lepší zítřky. Co se týče vojáků KFOR, tak v rámci post-konfliktní rekonstrukce vytvořili výhodné podmínky pro celý region. Podíleli se na odminování nebezpečného prostředí. Distribuovali střešními taškami, kamny a palivovým dřívím. Přes 43 tisíc kosovských obyvatel obdrželo díky KFOR lékařskou pomoc. Opravili ulice, mosty, železnice (Robertson 2000: 17).

Naplnění cílů, jež si prezident Clinton stanovil, se nerealizovalo. Pokus o dosažení prvního cíle bombardováním měl opačný výsledek. Vraždění a vyhánění kosovských Albánců nabralo na intenzitě díky bombardováním NATO. I zbylé dva cíle zůstaly nesplněny. V rámci několika týdnů po skončení války uprchlo na 160 z 200 srbských, černohorských Kosovanů a Romů. Při vyhánění Srbů sehráli hlavní roli především etnické důvody. Multietnický stát, který si NATO vytyčilo za cíl, se zdá být vzdáleným, nikoliv však zcela nereálným. Lidská práva velké skupiny kosovských obyvatel zůstala utlačována (Achterhuis 2002: 10-11).

5. ZÁVĚR

Záměrem této práce byl pokus o nastínění humanitární intervence do Kosova s důrazem na Clintonovu doktrínu a její pojetí lidských práv. Předmětem práce se stal rozbor této doktríny a pokus na ni aplikovat Heldovo vizi kosmopolitní demokracie. Mnozí autoři spekulují o neexistenci doktríny. Z tohoto důvodu je efektivnější na problematiku pohlížet spíše jako na zahraniční politiku prezidenta Williama J. Clintona. Administrativa se zpočátku orientovala na domácí politiku. Všeobecně se za největší úspěch pokládá ekonomická složka doktríny. Prezident podepsal celou řadu smluv a paktů, jež umožňovaly otevírání nových zahraničních odbytišť pro americké zboží. Z tohoto hlediska prohluboval především zóny volného obchodu. Mezitím, co pracoval na zlepšení ekonomické sféry, unikly mu důležitější události. Například genocida ve Rwandě, kde ztratilo život mnoho nevinných lidí.

V tomto okamžiku se odebral ke sféře zahraniční politiky především s důrazem na dodržování lidských práv. Stěžejní se pro něj stala idea asertivního humanitarismu. Začal se více zajímat o lidsko-právní dimenzi a poskytl řadu prohlášení, na nichž bylo evidentní, že v případě porušování lidských práv jsou USA připraveny zasáhnout. Tolerování genocid či etnických čistek se tímto momentem stalo nepřipustné. Zároveň se prakticky nezbytnou složkou administrativy jevil koncept spočívající v angažování a rozšiřování demokratických hodnot napříč světem. Myšlenka demokratických států totiž symbolizuje, že státy mezi sebou více spolupracují. Liberální hledisko nám říká, že státy, které jsou na sobě ekonomicky závislé, sdílejí určité společné ideje, spolu neválčí. Clintonova doktrína jako taková se snaží splňovat kritéria univerzálnosti a klade do popředí morální hledisko. Ideje kladoucí důraz na oblast lidských práv jsou spojovány již však se jmény bývalých amerických prezidentů. Na Clintonovu doktrínu lze pohlížet na jakousi rekapitulaci těchto liberálních představ.

Co se týče propojení doktríny s Heldovo vizí kosmopolitní demokracie, práce ukázala, že ve všech bodech stanovených v teoretické části, nalézáme určitou shodu. Tento poznatek nám slouží ke konstatování, že Heldovo teorie kosmopolitní demokracie lze propojit s myšlenkami i zahraniční politikou amerického prezidenta. Praktická část se pokusila propojit i se samotnou humanitární intervencí do Kosova. Intervence s doktrínou totiž úzce souvisí. V Kosovu se porušovala lidská práva, probíhaly zde etnické čistky. Prezident se rozhodl, že v rámci ochrany lidských práv nevinných lidí je nutné zasáhnout za spolupráce NATO. Souhlas pro zákrok od Rady bezpečnosti OSN se nekonal, NATO v čele s USA musely zakročit okamžitě. Na intervenci jako takovou lze nahlížet z různých perspektiv. Nicméně bezpochyby, můžeme říci, že se jednalo o prostředek zajišťující globalizaci lidských práv. Humanitární intervence do Kosova se, tudíž stala nástrojem pro šíření lidských práv. A to nehledě na tom, jak zákrok hodnotíme. Zásadním prvkem se stalo šíření a aplikace demokratických prvků na dnešní nezávislý stát, jehož status však není všemi zeměmi světa dodnes plně akceptován.

Kosmopolitní vize a Clintonova doktrína obohatily myšlení 90. let. V dnešním světě lze však tyto ideje považovat za idealistické. To, že státy přijmou základní principy demokracie a dodržování lidských práv ještě neznamená, že v rámci daného území nemůže docházet k porušování těchto zásad. Navíc je těžko představitelné, že by principy demokracie byly aplikovatelné a zcela funkční v každé jednotlivé zemi. Aplikace kosmopolitní demokracie po celé planetě je dnes velmi idealistickou variantou. Existence společenství, prosperity, dobrovolných asociací se v dnešním světě nerovná vymýcení donucovacích prostředků a organizovaného násilí. V globálním měřítku nespátřujeme mocenskou rovnováhu mezi jedinci, národy, institucemi.

Vytvoření globální občanské společnosti, jejíž práva by garantovaly nadnárodně a lokálně spojené parlamenty a soudy je nerealistické

vzhledem ke kulturním i politickým rozdílům napříč světem. Lze však souhlasit s tvrzením, že vytváření a vynucování právních rámců se rozvíjí na více úrovních, ať už lokálních či mezinárodních. Nezbytnou složkou zůstává jednak regionální a jednak mezinárodní kontrola probíhající za spolupráce soudů zachycujících případné bezpráví. Řešení sporů na základě toho, že užití síly bývá poslední možností v případě napadení demokratických hodnot, je myšlenkou významnou. Vždy se jeví být výhodnější pro obě znesvářené strany použít pro řešení diplomatickou cestu. V případě selhání vyjednávání však musí nastat jiná varianta řešení konfliktu.

Hledisko rovného členství ve veřejné sféře je dnes také těžko představitelné. Přijetí demokratických hodnot neznamena zcela stejnou úroveň pro všechny. Existují státy, které i přesto, že přijaly principy demokracie, nejsou akceptovány, ať už z jakýchkoliv důvodů, mezi rovnocenné členy „demokratické rodiny.“ Nutno však podotknout, že díky kosmopolitním vizím se změnila redefinice států. Státy si začaly více uvědomovat, že vedle národní suverenity, se stává nezbytnou i spolupráce na nadnárodní úrovni. V mnohých státech se díky těmto principům před lidmi otevřela alespoň relativní možnost podílení se na politickém životě.

Clintonova doktrína společně s kosmopolitní vizí kladla do popředí premisu, že civilizovaný svět jednoduše nemůže dovolit, aby docházelo k etnickým čistkám, vraždění nevinných lidí. Díky této myšlence riskovalo život mnoho vojáků nejen z řad amerických vojenských jednotek, nýbrž i spojeneckých složek NATO. Otázkou však zůstává, proč mnohem fatálnější války ve Rwandě, Sierra Leone, Kongu, Súdánu či Srí Lance byly ignorovány? V případě, že je ochrana nevinných životů nezbytná, z jakého důvodu si tyto krvavější války nezasloužily žádnou pozornost mezinárodního společenství?

Podíváme-li se na humanitární intervenci skrze perspektivu spravedlivé války, zjistíme, že intervence do Kosova měla bezpochyby spravedlivý záměr - zabránění masivního porušování lidských práv. Kritérium rozumné šance na úspěch bylo splněno bez pochyby, díky vojenským kapacitám a nejmodernějším technologiím NATO. Za spravedlivou příčinu ospravedlňující válku lze ze soudobého pohledu považovat sebeobranu, odpověď na agresi, humanitární intervenci. Spravedlivým se již nezdá být postup vedení války, který by měl nést oprávnění politických autorit. Mise postrádala mandát RB OSN, mandát nezbytný pro vykonání obdobné operace. Nicméně tato operace se neodehrála pouze pod záštitou USA, ale na tom, že v Kosovu je potřeba pomoci, se shodla celá řada států. Někteří autoři navíc tvrdí, že rezoluce 1244 se stala dodatečným oprávněním a zpětným odsouhlasením zákroku.

Z morálního hlediska lze vnímat příčiny a záměr, se kterým se intervence odehrála za spravedlivý. Nicméně z hlediska proporcionality, došlo k naprostému selhání, co se týče utrpení civilního obyvatelstva. Většina kritérií pro spravedlivou válku byla v případě Kosova naplněna. Metoda samotného průběhu a vykonání války se však za spravedlivou označit nedá. Strany podílející se na válce nesou povinnost ochrany nevinného lidu, i přesto, že by se tento akt odrazil na vlastních stavech. Z tohoto hlediska NATO šlo do války s vidinou, co nejnižšího počtu obětí z vlastních řad. Užití síly není nutně vždy zavrhovat, alespoň v tom případě, že varianta umožní rychlejší ukončení války a záchranu lidských životů. Otázkou však zůstává, zda se dá bombardování považovat za efektivnější a rychlejší ukončení konfliktu.

Závěr praktické části patřil výzkumné otázce. Bill Clinton na začátku intervence do Kosova prohlásil, že usiluje o dosažení tří cílů: ukončení násilí v Kosovu, ochrany oblasti lidských práv a nastolení multietnické společnosti. Podařilo se mu tyto premisy realizovat? Nutno říci, že v této

části byla rozebírána především činnost mezinárodního společenství, jež se díky rezoluci 1244 rozmístilo na území dnešního Kosova. Prezident tyto premisy sice vyřknul, ale na naplnění cílů se měly podílet organizace k tomu určené. Odpovědět na otázku, zda mezinárodní společenství dostalo svých slibů, není zcela jednoznačné.

V případě, že by byla otázka formulována ve smyslu, jestli aktivity peacekeepingových misí byly užitečné, odpověď by zněla jednoznačně ano. Bez přítomnosti mezinárodního společenství by se na území regionu konalo bez pochyby větší násilí, lidská práva by se porušovala ve větším měřítku. Aktivity misí zajistily, alespoň relativní mír. Navíc post-konfliktní rekonstrukce se postarala o nápravu infrastruktur, snažila se o navrácení uprchlíků, zajištění klidnějšího života, v jehož rámci by proběhla snaha o zlepšení vztahů mezi etniky. Diskriminace a násilí mělo být vymýceno.

Tímto se však zároveň dostáváme ke skutečné výzkumné otázce. Vezmeme-li v potaz především povstání, jež se odehrálo na území Kosova 17. března 2004, musíme konstatovat, že cíle vyřknuté prezidentem Clintonem naplněny nebyly. Mezinárodní společenství nehledě na přítomnosti v regionu, naprosto selhalo. V Kosovu se měly podílet na monitorování situace lidských práv, v případě potřeby lidská práva i garantovat. To se však neodehrálo. Clintonova doktrína hovoří o věcech morálních. Otázkou však zůstává, do jaké míry je morální zvolený prostředek pro operaci Spojenecká síla. Bombardování zasáhlo, ať už přímo či nepřímo mnoho nevinných lidských životů.

Vybudování multietnické společnosti se stává v této souvislosti rovněž obtížně aplikovatelným. Potrvá dlouhá léta, než se mezi skupinami vytratí nenávist a vzájemný strach. Bude zcela jistě zajímavé, jak se situace v regionu bude v budoucnu vyvíjet. Necháme se překvapit, kdy budeme schopni konstatovat, že cíle, jež si Clinton stanovil, se již vyplnily. Na celou operaci nelze pohlížet pouze kritickým pohledem. Mezinárodní

společenství napomohlo politickému i ekonomickému pokroku v zemi. Založeny byly organizace podporující lidé v nouzi. Tyto faktory jsou velice důležité pro budoucnost státu. Vytvořily základy pro rozvoj a mír. Kosovo bylo nasměrováno správnou cestou, teď už jen záleží, jakým směrem se rozhodne vydat.

6. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

6. 1. ODBORNÁ LITERATURA

Achterhuis, Hans (2002). *Politika dobrých úmyslů* (Brno: Barrister & Principal).

AL Haj, Ayman A. (2012). Military Humanitarian Intervention for Human Rights Protection: Legitimacy and Legal, Political and Ethical Dimensions. *European Journal of Social Sciences* 31 (1), s. 76-91.

Alston, Philip - Goodman, Ryan (2013). *International Human Rights: The successor to international human rights in context* (Oxford: Oxford University Press).

Apodaca, Clair (2006). *Understanding U.S. Human Rights Policy: A Paradoxical Legacy* (New York: Routledge).

Archibugi, Daniele (2000). Cosmopolitical Democracy. *New Left Review* 40 (4), s. 137-150.

Archibugi, Daniele (2002). Demos and Cosmopolis. *New Left Review* 13, s. 24-38.

Archibugi, Daniele (2004). Cosmopolitan Democracy and its critics: A Review. *European Journal of International Relations* 10(3), s. 438-456.

Archibugi, Daniele (2008). *The Global Commonwealth of Citizens: Toward Cosmopolitan Democracy* (Princeton: Princeton University Press).

Baldwin, Clive (2006). Minority Rights in Kosovo under International Rule. *Minority Rights Group International*, s. 2-36.

Balzamino, Sergio (1999). NATO's humanitarian support to the victims of the Kosovo crisis, *NATO Review* (2).

Bardhan, Nilanjana – Sobré-Denton, Miriam (2013). *Cultivating Cosmopolitanism for Intercultural Communication: Communicating as a Global Citizen* (New York: Routledge).

Beck, Ulrich (2003). *Riziková společnost: na cestě k jiné modernitě* (Praha: Slon).

Beck, Ulrich (2006). *Cosmopolity Vision* (Cambridge: Polity Press).

Beck, Ulrich (2007). The Cosmopolitan Society and Its Enemies. *Theory, Culture & Society* 19 (1-2), s. 17-44.

Bellamy, Alex (2000). Human Wrongs in Kosovo: 1974-99, *The International Journal of Human Rights* 4, s. 105-126.

Belloni, Roberto (2006). The Tragedy of Darfur and the Limits of the Responsibility to Protect, *Ethnopolitics* 5 (4), s. 327-346.

Best, Geoffrey (1994). *War and Law Since 1945* (Oxford, Clarendon Press).

Bjola, Corneliu (2005). Legitimation of the Use of Force in International Politics: A Communicative Action Perspective, *European Journal of International Relations* 11 (2), s. 266-303.

Booth, Ken (2001). *The Kosovo Tragedy: The Human Rights Dimensions* (London: Frank Cass).

Brinkley, Douglas (1997). Democratic Enlargement: The Clinton Doctrine, *Foreign Policy* 106, s. 111-127.

Budil, Ivo T. (2001). *Za obzor Západu*. (Praha: Triton).

Cabrera, Luis (2010) *The practice of global citizenship* (New York: Cambridge University Press).

Caplan Richard (1998). International diplomacy and the crisis in Kosovo. *International Affairs* 4 (74), s. 745-761.

Clark, Wesley K. (1999). When force is necessary: NATO's military response to the Kosovo crisis, *NATO Review* (12).

Clinton William J. (1993). Confronting the Challenges of a Broader World, *US Department of State dispatch* 4 (39).

Clinton, William J. (1999). *Public Papers of the Presidents of the United States* 1 (Washington: Government Printing Office).

Cohen, Jean L. (2008). Rethinking Human Rights, Democracy, and Sovereignty in the Age of Globalization. *Political Theory* 36 (4), s. 578-606.

Černý, Petr (1998). Jak zdůvodnit lidská práva? (Je potřeba je zdůvodňovat?). In: *Časopis pro právní vědu a praxi* (6).

Dahl, Robert A. (1989). *Democracy and Its Critics* (New Haven: Yale University Press).

Dauphinee, Elizabeth A. (2003). Rambouillet: A Critical (Re)Assesment, In: Bieber, Florian - Daskalovski, Zidas. *Understanding the War in Kosovo*. (London: Routledge).

Donnelly, Jack (1999). Human Rights, Democracy, and Development. *Human Rights Quarterly* 21(3), s. 608-632.

Donnelly, Jack (2005). Cultural Relativism and Universal Human Rights. *Human Rights Quartely*.

Dower, Nigel – Williams, John (2002). *Global Citizenship: A Critical Introduction* (Oxon: Taylor & Francis).

Doyle, Michael (1995). On the Democratic Peace. *International Security* 19 (4), s. 164-184.

Duignan, Peter (2000). *NATO: Its Past, Present, Future* (Stanford: Hoover Institution Press).

Duke Law Journal (1964). International Recognition and Protection of Fundamental Human Rights. *Duke Law Journal* 1964 (4), s. 846-866.

Duke, Simon (1994). The State of Human Rights, *International Relations* 12 (2).

Dumbrell, John (2002). Was there a Clinton Doctrine? President Clinton's Foreign Policy Reconsidered, *Diplomacy and Statecraft* 13 (2), s. 43-56.

Dumbrell, John (2009). *Clinton's Foreign policy. Between the Bushes, 1992-2000* (London: Routledge).

Eichler, Jan (2006). *Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století* (Praha: AVIS).

Elshtain, Jean B. (2001). The Third Annual Grotius Lecture: Just War and Humanitarian Intervention. *American University International Law Review* 17 (1), s. 3-25.

Englehart, Neil - Monshipouri Mahmood - Nathan Andrew J. - Philip Kavita eds. (2003). *Constructing Human Rights in Age of Globalisation* (Armonk: M. E. Sharpe).

Fairbrother, Richard - McCorquodale, Robert (1999). Globalization and Human Rights. *Human Rights Quarterly* 21 (3), s. 735-766.

Falk, Richard (1999). Kosovo, World Order, and the Future of International Law, *American Journal of International Law* 93, s. 847-857.

Ferguson, Niall (2005). *Colossus – The Rise and fall of the American Empire* (New York: PenguinBooks).

Fine, Robert (2007). *Cosmopolitanism* (Oxon: Routledge).

Fleitz, Frederick H. (2002). *Peacekeeping Fiascoes of the 1990s* (Westport: Praeger Publishers).

Fotion, Nicholas (2007). *War & Ethics: A New Just War Theory* (London: Continuum).

Gaddis, John L. (2002). A Grand Strategy of Transformation, *Foreign Policy* (1), s. 50-57.

Giddens (1991). *Důsledky modernity* (Praha: Slon).

Greenwood, Charles (2002). Humanitarian Intervention: Case of Kosovo. *Finnish yearbook of international law*, s. 141-175.

Hansel, Heiko - Stobbe, Heinz-Gunter (2002). *Die deutsche Debatte um den Kosovo Krieg: Schwerpunkte und Ergebnisse* (Berlin: Heinrich Boll Stiftung).

Havel, Václav (1999). Address to the Senate and the House of Commons of the Parliament of Canada. In: Buckley, W. J. *Kosovo: Contending Voices on Balkan Interventions* (Grand Rapids: Eerdmans Publishing Company).

Hehir, Aidan (2010). *Humanitarian Intervention: An Introduction*. (New York: Palgrave Macmillan).

Hehir, Aidan (2006). The Impact of Analogical Reasoning on US Foreign Policy towards Kosovo. *Journal of Peace Research* 43 (1)., s. 67-81.

Held, David – Archibugi Daniel eds. (1995b). *Cosmopolitan Democracy: An Agenda for a New World Order* (Hoboken: Wiley).

Held, David (1995a). *Democracy and the Global Order: From the Modern State to Cosmopolitan Governance* (Stanford: Stanford University Press).

Held, David (1999). *Models of Democracy*. (Cambridge: Polity Press).

Holzgrefe, J. L. – Keohane, Robert (2008). *Humanitarian Intervention, Ethical, Legal, and Political Dilemmas* (New York: Cambridge University Press).

Human Rights Watch (1998). *Humanitarian Law Violations in Kosovo* (New York: HRW).

Chan, David K. (2012). *Beyond Just War: A Virtue Ethics Approach*. (Hampshire: Palgrave MacMillan).

Chesterman, Simon (2001). *Just War or Just Peace? Humanitarian Intervention and International Law* (Oxford: Oxford University Press).

Ignatieff, Michael (2000). *Virtual War: Kosovo and Beyond* (New York: Metropolitan Books).

IICK (2000). *The Kosovo Report. Conflict. International Response. Lessons learned* (Oxford: Oxford University Press).

Judah, Tim (2008). *Kosovo: What Everyone Needs to Know* (Oxford: Oxford University Press).

Kant, Immanuel (1991). *Perpetual Peace: A Philosophical Sketch, Political Writings* (Cambridge: Cambridge University Press).

Karadjis, Mike (2000). *Bosna, Kosova & the West* (Chippendale: Resistance Books).

King, Iain - Mason, Whit (2006). *Peace at Any Price: How the World Failed Kosovo* (Ithaca: Cornell University Press).

Kissinger, Henry (1999). New World Disorder. *Newsweek* 133 (22), s. 41-43.

Krejčí, Oskar (2011). *Lidská práva*. (Praha: Professional Publishing).

Krieger, Heike (2001). *The Kosovo conflict and international law – an analytic documentation 1974-99* (Cambridge: Cambridge University Press).

Lake, Anthony (1994). Confronting Backlash States, *Foreign Affairs* 73 (2), s. 45-55.

Langlois, Anthony J. (2003). Human Rights without Democracy? A Critique of the Separationist Thesis. *Human Rights Quarterly* 25 (4), s. 990-1019.

Levy, Peter B. (2002). *Encyclopedia of the Clinton presidency* (Connecticut: Greenwood press).

Litwak, Robert S. (2000). *Rogue States and US Foreign Policy: Containment after the Cold War* (Baltimore: John Hopkins University Press).

Malcolm, Noel (1998). *Kosovo – A Short History* (New York: University Press).

McGrew, Anthony – Held, David (2002). *Governing Globalization: Power, Authority and Global Governance* (Hoboken: Wiley).

McKinna, Anita (2012). Kosovo: The International Community's European Project. *European Review* 20 (1), s 10-22.

Norris, John (2005). *Collision Course: NATO, Russia and Kosovo* (Westport: Praeger Publishers).

Nussbaum, Martha C. (1997). *Journal of Political Philosophy* 5 (1), s. 1-25.

Olson, Kathryn M. (2004) Democratic enlargement's Value, Hierarchy and Rhetorical Forms: An Analysis of Clinton's Use of a Post-Cold War Symbolic Frame to Justify Military Interventions, *Presidential Studies Quarterly* 34 (2), s. 307-340.

Pattison, James (2008). Whose Responsibility to Protect? The Duties of Humanitarian Intervention. *Journal of Military Ethics* 7 (4), s. 262-283.

Pogge, Thomas (1992). Cosmopolitanism and Sovereignty. *Ethics* 103 (1), s. 48-75.

Pogge, Thomas (2000). The International Significance of Human Rights. *The Journal of Ethics* 4 (1-2), s. 45-69.

Rawls, John (1999). *The Law of Peoples* (Cambridge: Harvard University)

Redd, Steven B. (2005). The Influence of Advisors and Decision Strategies on Foreign Policy Choices: President Clinton's Decision to Use Force in Kosovo. *International Studies Perspectives* 6, s. 129-150.

Reydams, Luc – Ryngaert, Cedric - Vouters (2012). *International prosecutors* (Oxford: Oxford University Press).

Rice, Condoleezza (2000). Promoting the National Interest, *Foreign Affairs* (1).

Rizer Kenneth R. (2000). *Military Resistance to Humanitarian War in Kosovo and Beyond: An Ideological Explanation* (Maxwell: Air University Press).

Saariluoma, Katarina (2004). Operation Allied Force: A Case of Humanitarian Intervention, *Athena Paper 1*, s. 61-75.

Seybolt, Taylor B. (2008). *Humanitarian Military Intervention. The Conditions for Success and Failure* (Oxford: Oxford University Press).

Spanier, John – Hook, Steve (1998). *American Foreign Policy since World War II*. (Washington: CQ Press).

Stremlau, John (1994). Clinton's dollar diplomacy. *Foreign Policy* 97, s. 18-35.

The National Humanities Center (2001) *Just War and Humanitarian Intervention* 8 (2), s. 2-21.

Tomuschat, Christian (2006). Secession and Self-Determination. In: Kohen, Marcelo, *Secession: International Law Perspectives* (Cambridge: Cambridge University Press).

Večeřa, Miloš (2002). Globalizace, univerzalismus lidských práv a bezpečnost dnešního světa. In: *Bezpečnostní systém České republiky* (Brno: Linie).

Waisová, Šárka (2005). *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích* (Praha: PORTÁL).

Walt, Stephen (2000). Two Cheers for Clinton's Foreign Policy, *Foreign Affairs* 79 (2), s. 63-79.

Walzer, Michael (1992). *Just and Unjust Wars: A Moral Argument with Historical Illustrations* (New York, Basic Books).

Warren, Christopher (1998). *In the Stream of History* (Stanford: Stanford University Press).

Weinberger, Naomi (2002). Civil-Military Coordination in Peacebuilding, *Journal of International Affairs* 55 (2), s. 245-274.

Weller, Marc (2009). *Contested Statehood: Kosovo's Struggle for Independence* (Oxford: Oxford University Press).

Wells, Donald A. (1969). How Much Can the Just War Justify? *Journal of Philosophy* 66 (23), s. 819-829.

Wheeler, Nicholas J. - Bellamy Alex J. (2005). Humanitarian Intervention in world politics. In: Baylis, John – Smith, Steve. *The Globalization of World Politics* (New York: Oxford University Press).

Wheeler, Nicholas J. (2000). *Saving Strangers: Humanitarian Intervention in International Society* (Oxford: Oxford University Press).

Wolfgram, Mark A. (2008). When the Men with Guns Rule: Explaining Human Rights Failures in Kosovo since 1999. *Political Science Quarterly* 128 (3), s. 461-484.

Zoubek, Václav (2008). *Lidská práva-globalizace-bezpečnost* (Praha: Linde).

6. 2. INTERNETOVÉ ZDROJE

Amnesty International (2000). *'Collateral Damage' or Unlawful Killings: Violations of the Laws of War by NATO During Operation Allied Force*

(<https://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR70/018/2000/en/e7037dbb-df56-11dd-89a6-e712e728ac9e/eur700182000en.pdf>, 12. 3. 2014).

BBC (2007). 'Early independence' for Kosovo. *BBC*. (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7136233.stm>, 10. 4. 2014).

Burns, Nicholas S. (2007) US Undersecretary of State for Political Affairs
 (http://www.cfr.org/publication/13126/future_of_kosovo_rush_transcript_federal_news_service.html, 3. 3. 2014).

Clinton, William J. (1999e). *Statement by the President to the Nation*. (http://www.pub.whitehouse.gov, 10. 3. 2014).

Ezilon Maps (2009). *Kosovo Map – Political Map of Kosovo*
 (http://www.ezilon.com/maps/europe/kosovo-maps.html, 10. 4. 2014).

Framework Convention for the Protection of National Minorities (1995). Článek 6
 (http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/157.htm, 20. 2. 2014).

Gowan, Peter (1999). The Twisted Road to Kosovo. *Labour Focus on Eastern Europe* 62
 (http://labourfocus.gn.apc.org/Twisted.html, 4. 3. 2014).

Human Rights Watch (2000). *Civilian Deaths in the NATO Air Campaign* (http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/natbm002.pdf, 13. 3. 2014).

Human Rights Watch (2004). *Failure to Protect: Anti-Minority Violence in Kosovo*
 (http://www.unhcr.org/refworld/docid/412eec8b4.html, 24. 3. 2014).

ICISS (2001). *The Responsibility to Protect*
 (http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf, 10. 3. 2014).

International Coalition for The Responsibility To Protect (2014). *An Introduction to the Responsibility to Protect*
 (http://www.responsibilitytoprotect.org/index.php/about-rtop/learn-about-rtop, 1. 3. 2014).

Isakovic, Zlatko (1999). *Diplomacy and the Conflict in Kosovo* (<http://jurist.law.pitt.edu/zlatko.htm>, 9. 3. 2014).

Kosovo.net (2004). *March Pogrom Kosovo 17-19 March 2004* (http://www.kosovo.net/news_pogrom.html, 10. 4. 2014).

Kosovothankyou.com (2014). *Who Recognized Kosova as Independent State? The Kosovar people thank you!* (<http://www.kosovothankyou.com>, 16. 3. 2014).

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky (2013). *Kosovo. Zahraničně-politická orientace.* (https://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/kosovo/politika/zahranicne_politicka_orientace.html, 4.3 2014).

Moran, Michael (2006). *Terrorist Groups and Political Legitimacy*, Council on Foreign Relations (<http://www.cfr.org/terrorism/terrorist-groups-political-legitimacy/p10159>, 12. 3. 2014).

National Geographic (1996-2014). *Kosovo Facts.* (<http://travel.nationalgeographic.com/travel/countries/kosovo-facts/>, 10. 4. 2014).

NATO (1999). *Military Technical Agreement between the International Security Force ("KFOR") and the Governments of the Federal Republic of Yugoslavia and the Republic of Serbia* (<http://www.nato.int/kosovo/docu/a990609a.htm>, 3. 3. 2014).

NATO (1999a). *Statement by the North Atlantic Council on Kosovo.* 19. 1. 1999 (http://www.nato.int/cps/en/SID-32F8013C-814C5E48/natolive/official_texts_27459.htm, 7. 3. 2014).

NATO Review (2006). USA – srdce NATO od prvního dne (<http://www.nato.int/docu/review/2012/Chicago/USA-Heart-Nato/CS/index.htm>, 10. 4. 2014).

OSCE (1999). *As Seen, As Told. An analysis of the human rights findings of the OSCE Kosovo Verification Mission* (<http://www.osce.org/odihr/17772?download=true>, 17. 3. 2014).

OSN (1948). *Všeobecná deklarace lidských práv* (<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>, 10. 4. 2014).

OSN (2005). *Lidská práva* (<http://www.osn.cz/lidska-prava/>, 3. 3. 2014).

Parlamentní listy (2013). *Slobodan Milošević* (<http://euserver.parlamentnilisty.cz/PrintArticle/942-.aspx>, 10. 4. 2014).

Rauch, Jonathan (2000). Two Cheers for the Clinton Doctrine (OK, Maybe Just One), *National Journal* (<http://www.theatlantic.com/politics/nj/rauch2000-05-31.htm>, 9. 3. 2014).

Robertson, George (2000). Kosovo One Year On Achievement and Challenge (<http://www.nato.int/kosovo/repo2000/report-en.pdf>, 23. 3. 2014).

Socialist project (2011). Libya and the Danger of Humanitarian Intervention. *The Bullet*. (<http://www.socialistproject.ca/bullet/476.php>, 10. 4. 2014).

Starobin, Paul (1999). The Liberal Hawk Soars. *National Journal* (<http://www.nationaljournal.com/njstories0514njl.htm>, 10. 3. 2014).

The Apricity (2013). *UCK UCK UCK!!!* (<http://www.theapricity.com/forum/showthread.php?89308-UCK-UCK-UCK!!!>, 10. 4. 2014).

The National Security Strategy of United States of America (2002). *National Security Council* (www.whitehouse.gov/nsc/nss.html, 10. 3. 2014).

The New York Times (1999). Clinton Voices Anger and Compassion at Serbian Intransigence on Kosovo. *The New York Times* (<http://archive.today/j4VJy#selection-175.1-175.70>, 18. 3. 2014).

The Telegraph (2009). *Bill Clinton unveils statue of himself in Kosovo* (<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/kosovo/6481057/Bill-Clinton-unveils-statue-of-himself-in-Kosovo.html>, 10. 4. 2014).

Truth in Media Global Watch Bulletins (1999). *Carving Up Serbia* (<http://www.truthinmedia.org/Bulletins99/tim99-2-5.html>, 10. 4. 2014).

U. S. Department of State (1999). *Erasing History: Ethnic Cleansing in Kosovo Report released by the U.S. Department of State* (<http://m.reliefweb.int/report/46828>, 10.3. 2014).

U. S. Department of State (2014). *Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor* (<http://www.state.gov/j/drl/>, 2. 2. 2014).

UN Security Council (1999). *Resolution 1244* (<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/172/89/PDF/N9917289.pdf?OpenElement>, 4. 3. 2014).

UNHCR (2003). *Feature: Fresh start for mixed community in Kosovo* (<http://www.unhcr.org/3eba82774.html>, 10. 4. 2014).

United States Institute of Peace (1999). *Secretary of State Madeleine Albright Says Ground Troops in Kosovo are Likely* (<http://www.usip.org/publications/secretary-state-madeleine-albright-says-ground-troops-in-kosovo-are-likely>, 10. 4. 2014).

White House (1999a). *A National Security Strategy For New Century*. (<http://nssarchive.us/NSSR/2000.pdf>, 10. 3. 2014).

White House (1999b). The Clinton-Gore Administration A Record of Progress (<http://clinton5.nara.gov/WH/Accomplishments/eightyears-03.html>, 15. 3. 2014).

7. RESUMÉ

This thesis deals with the issue of globalization of human rights, especially in the area of humanitarian intervention in Kosovo. The important part is also the cosmopolitan democracy, which is closely related to human rights. The main aim of this work became an attempt to apply Held's vision of cosmopolitan democracy on the Clinton doctrine. The research question is if Bill Clinton has reached three goals, which he promised before humanitarian intervention: the end of the violence in Kosovo, protection of human rights and the establishment of a multi-ethnic society. Was he able to fulfill these promises? The answer you can find at the end of this bachelor thesis.

The thesis is divided into two parts, first is theoretical and second is the empirical one. The theoretical section mentions the main terms and methods connected with the issue of globalization of human rights, cosmopolitanism and cosmopolitan democracy. Here we can find theory of Just War or the concept Responsibility to Protect, which gives us the right to intervene to another country.

The empirical part contains the depiction of Clinton doctrine and attempt of application Held's vision of cosmopolitan democracy. This chapter will try to show any possible similarities or differences between the Held's point of view and Clinton doctrine. Following chapter is attempting to show, in which sense were abused human rights in Kosovo and what attitude support the international community. Next section tells us a little bit more about the humanitarian intervention which was called Allied Force and how the post-conflict reconstruction looked like. At the very end we can inter alia find disputation whether this intervention can be considered as just war.

8. PŘÍLOHY

Příloha č. 1

VŠEOBECNÁ DEKLARACE LIDSKÝCH LIDSKÝCH PRÁV

Úvod

U vědomí toho,

že uznání přirozené důstojnosti a rovných a nezcizitelných práv členů lidské rodiny je základem

svobody, spravedlnosti a míru ve světě,

že zneuznání lidských práv a pohrdání jimi vedlo k barbarským činům, urážejícím svědomí

lidstva, a že vybudování světa, ve kterém lidé, zbavení strachu a nouze, se budou těšit svobodě

projevu a přesvědčení, bylo prohlášeno za nejvyšší cíl lidu,

že je nutné, aby lidská práva byla chráněna zákonem, nemá-li být člověk donucen uchýlovat se,

když vše ostatní selhalo, k odboji proti tyranii a útlaku,

že je nutné podporovat rozvoj přátelských vztahů mezi národy,

že lid Spojených národů zdůraznil v Chartě znovu svou víru v základní lidská práva, v důstojnost

a hodnotu lidské osobnosti, v rovná práva mužů i žen a že se rozhodl podporovat sociální pokrok

a vytvořit lepší životní podmínky ve větší svobodě,

že členské státy převzaly závazek zajistit ve spolupráci s Organizací spojených národů

všeobecné uznávání a zachovávání lidských práv a základních svobod a

že stejné chápání těchto práv a svobod má nesmírný význam pro dokonalé splnění tohoto závazku,

Valné shromáždění

vyhlašuje tuto

Všeobecnou deklaraci lidských práv

jakožto společný cíl pro všechny národy a všechny státy za tím účelem, aby se každý jednotlivec

a každý orgán společnosti, máje tuto deklaraci stále na mysli, snažil vyučováním a výchovou

rozšířit úctu k těmto právům a svobodám a zajistit postupnými opatřeními vnitrostátními i

mezinárodními jejich všeobecné a účinné uznávání a zachovávání jak mezi lidem členských států

samých, tak i mezi lidem území, jež jsou pod jejich pravomocí.

článek 1

Všichni lidé rodí se svobodní a sobě rovni co do důstojnosti a práv. Jsou nadáni rozumem a

svědomím a mají spolu jednat v duchu bratrství.

článek 2

(1) Každý má všechna práva a všechny svobody, stanovené touto deklarací, bez jakéhokoli

rozlišování, zejména podle rasy, barvy, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního nebo sociálního původu, majetku, rodu nebo jiného postavení.

(2) Žádný rozdíl nebude dále činěn z důvodu politického, právního nebo mezinárodního postavení země nebo území, k nimž určitá osoba přísluší, ať jde o zemi nebo území nezávislé

nebo pod poručenstvím, nesamosprávné nebo podrobené jakémukoli jinému omezení suverenity.

článek 3

Každý má právo na život, svobodu a osobní bezpečnost.

článek 4

Nikdo nesmí být držen v otroctví nebo nevolnictví; všechny formy otroctví a obchodu s otroky

jsou zakázány.

článek 5

Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení

nebo trestu.

článek 6

Každý má právo na to, aby byla všude uznávána jeho právní osobnost.

článek 7

Všichni jsou si před zákonem rovni a mají právo na stejnou ochranu zákona bez jakéhokoli

rozlišování. Všichni mají právo na stejnou ochranu proti jakékoli diskriminaci, která porušuje

tuto deklaraci, a proti každému podněcování

k takové diskriminaci.

článek 8

Každý má právo, aby mu příslušné vnitrostátní soudy poskytly účinnou ochranu proti činům

porušujícím základní práva, která jsou mu přiznána ústavou nebo zákonem.

článek 9

Nikdo nesmí být svévolně zatčen, držen ve vazbě nebo vyhoštěn do vyhnanství.

článek 10

Každý má úplně stejné právo, aby byl spravedlivě a veřejně vyslechnut nezávislým a nestranným

soudem, který rozhoduje buď o jeho právech a povinnostech, nebo o jakémkoli trestním obvinění

vzneseném proti němu.

článek 11

(1) Každý, kdo je obviněn z trestného činu, považuje se za nevinného, dokud není zákonným

postupem prokázána jeho vina ve veřejném řízení, v němž mu byly zajištěny veškeré možnosti

obhajoby. (2) Nikdo nesmí být odsouzen pro čin nebo opomenutí, které v době, kdy byly spáchány, nebyly

trestné podle státního nebo mezinárodního práva. Rovněž nesmí být uložen trest těžší, než

jakého bylo lze použít v době, kdy byl trestný čin spáchán.

článek 12

Nikdo nesmí být vystaven svévolnému zasahování do soukromého života, do rodiny, domova

nebo korespondence, ani útokům na svou čest a pověst. Každý má právo na zákonnou ochranu

proti takovým zásahům nebo útokům.

článek 13

(1) Každý má právo volně se pohybovat a svobodně si volit bydliště uvnitř určitého státu.

(2) Každý má právo opustit kteroukoli zemi, i svou vlastní, a vrátit se do své země.

článek 14

(1) Každý má právo vyhledat si před pronásledováním útočiště v jiných zemích a požívat tam

azylu.

(2) Toto právo nelze uplatnit v případě stíhání skutečně odůvodněného nepolitickými zločiny

nebo činy, které jsou v rozporu s cíli a zásadami Spojených národů.

článek 15

(1) Každý má právo na státní příslušnost.

(2) Nikdo nesmí být svévolně zbaven své státní příslušnosti ani práva svou státní příslušnost

změnit.

článek 16

(1) Muži a ženy, jakmile dosáhnou plnoletosti, mají právo, bez jakéhokoli omezení z důvodů

příslušnosti rasové, národnostní nebo náboženské, uzavřít sňatek a založit rodinu. Pokud jde o

manželství, mají za jeho trvání i při jeho rozvázání stejná práva.

(2) Sňatky mohou být uzavřeny jen se svobodným a plným souhlasem nastávajících manželů.

(3) Rodina je přirozenou a základní jednotkou společnosti a má nárok na ochranu ze strany

společnosti a státu.

článek 17

(1) Každý má právo vlastnit majetek jak sám, tak spolu s jinými.

(2) Nikdo nesmí být svévolně zbaven svého majetku.

článek 18

Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženství; toto právo zahrnuje v sobě i

volnost změnit své náboženství nebo víru, jakož i svobodu projevat své náboženství nebo víru, sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, vyučováním, prováděním náboženských

úkonů, bohoslužbou a zachováváním obřadů.

článek 19

Každý má právo na svobodu přesvědčení a projevu; toto právo nepřipouští, aby někdo trpěl újmu

pro své přesvědčení, a zahrnuje právo vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky

jakýmkoli prostředky a bez ohledu na hranice.

článek 20

(1) Každému je zaručena svoboda pokojného shromažďování a sdružování.

(2) Nikdo nesmí být nucen, aby byl členem nějakého sdružení.

článek 21

(1) Každý má právo, aby se účastnil vlády své země přímo nebo prostřednictvím svobodně

volených zástupců.

(2) Každý má právo vstoupit za rovných podmínek do veřejných služeb své země.

(3) Základem vládní moci budiž vůle lidu; ta musí být vyjádřena správně prováděnými volbami,

kteřé se mají konat v pravidelných obdobích na základě všeobecného a rovného hlasovacího

práva tajným hlasováním nebo jiným rovnocenným postupem, zabezpečujícím svobodu hlasování.

článek 22

Každý člověk má jako člen společnosti právo na sociální zabezpečení a nárok na to, aby mu byla

národním úsilím i mezinárodní součinností a v souladu s organizací a s prostředky příslušného

státu zajištěna hospodářská, sociální a kulturní práva, nezbytná k jeho důstojnosti a k svobodnému rozvoji jeho osobnosti.

článek 23

(1) Každý má právo na práci, na svobodnou volbu zaměstnání, na spravedlivé a uspokojivé

pracovní podmínky a na ochranu proti nezaměstnanosti.

(2) Každý, bez jakéhokoli rozlišování, má nárok na stejný plat za stejnou práci.

(3) Každý pracující má právo na spravedlivou a uspokojivou odměnu, která by zajišťovala jemu

samému a jeho rodině živobytí odpovídající lidské důstojnosti a která by byla doplněna, kdyby

toho bylo třeba, jinými prostředky sociální ochrany.

(4) Na ochranu svých zájmů má každý právo zakládat s jinými odborové organizace a přistupovat k nim.

článek 24

Každý má právo na odpočinek a na zotavení, zejména také na rozumné vymezení pracovních hodin a na pravidelnou placenou dovolenou.

článek 25

(1) Každý má právo na takovou životní úroveň, která by byla s to zajistit jeho zdraví a blahobyt i

zdraví a blahobyt jeho rodiny, počítajíc v to zejména výživu, šatstvo, byt a lékařskou péči, jakož

i nezbytná sociální opatření; má právo na zabezpečení v nezaměstnanosti, v nemoci, při nezpůsobilosti k práci, při ovdovění, ve stáří nebo v ostatních případech ztráty výdělečných

možností, nastalé v důsledku okolností nezávislých na jeho vůli.

(2) Mateřství a dětství mají nárok na zvláštní péči a pomoc. Všechny děti, ať manželské nebo

nemanželské, požívají stejné sociální ochrany.

článek 26

(1) Každý má právo na vzdělání. Vzdělání necht' je bezplatné, alespoň v počátečních a základních stupních. Základní vzdělání je povinné. Technické a odborné vzdělání budiž všeobecně přístupné a rovněž vyšší vzdělání má být stejně přístupné všem podle schopností.

(2) Vzdělání má směřovat k plnému rozvoji lidské osobnosti a k posílení úcty k lidským právům

a základním svobodám. Má napomáhat k vzájemnému porozumění, snášenlivosti a přátelství

mezi všemi národy a všemi skupinami rasovými i náboženskými, jakož i k rozvoji činnosti

Spojených národů pro zachování míru.

(3) Rodiče mají přednostní právo volit druh vzdělání pro své děti.

článek 27

(1) Každý má právo svobodně se účastnit kulturního života společnosti, užívat plodů umění a

podílet se na vědeckém pokroku a jeho výtěžcích.

(2) Každý má právo na ochranu morálních a materiálních zájmů, které vyplývají z jeho vědecké,

literární nebo umělecké tvorby.

článek 28

Každý má právo na to, aby vládl takový sociální a mezinárodní řád, ve kterém by práva a

svobody stanovené v této deklaraci byly plně uplatněny.

článek 29

(1) Každý má povinnosti vůči společnosti, v níž jedině může volně a plně rozvinout svou

osobnost.

(2) Každý je při výkonu svých práv a svobod podroben jen takovým omezením, která stanoví

zákon výhradně za tím účelem, aby bylo zajištěno uznávání a zachovávání práv a svobod ostatních a vyhověno spravedlivým požadavkům morálky, veřejného pořádku a obecného blaha

v demokratické společnosti.

(3) Výkon těchto práv a svobod nesmí být v žádném případě v rozporu s cíli a zásadami Spojených národů.

článek 30

Nic v této deklaraci nemůže být vykládáno jako by dávalo kterémukoli státu, kterékoli skupině

nebo osobě jakékoli právo vyvíjet činnost nebo dopouštět se činů, které by směřovaly k potlačení

některého z práv nebo některé ze svobod v této deklaraci uvedených.

Zdroj: OSN (<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>, 10. 4. 2014).

Popis: nejznámější lidsko-právní dokument na světě

Příloha č. 2

Zdroj: National Geographic

(<http://travel.nationalgeographic.com/travel/countries/kosovo-facts/>,
10. 4. 2014).

Popis: státní vlajka Kosova, hvězdy značí šest kosovských minorit

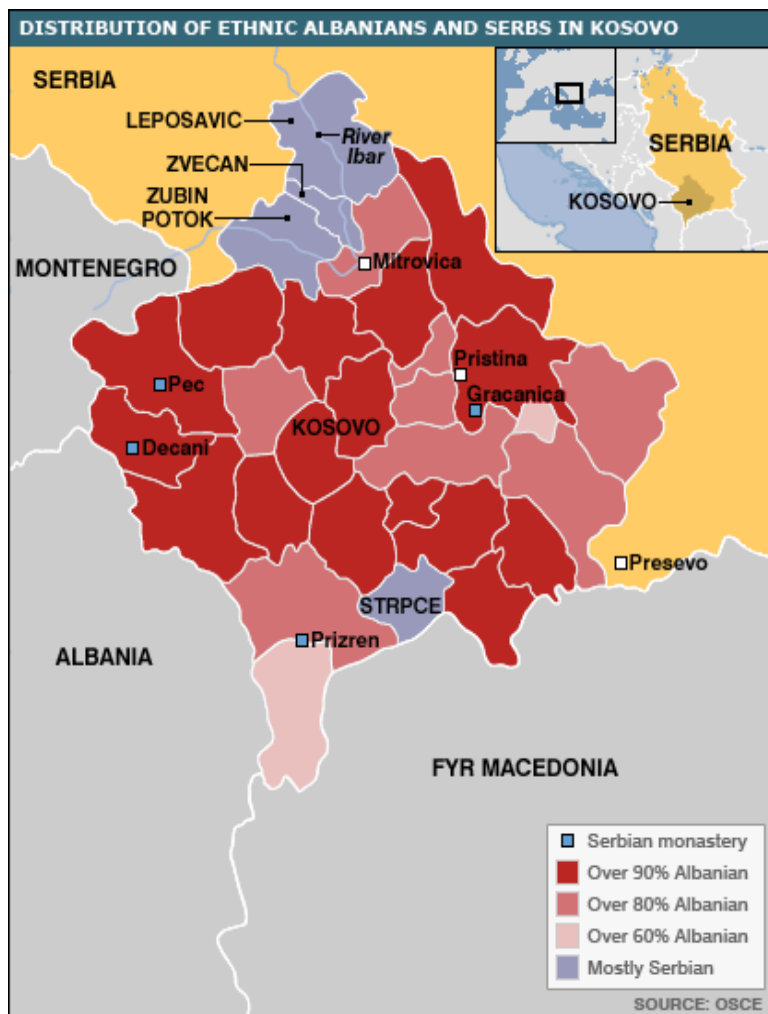
Příloha č. 3

Zdroj: Socialist project (<http://www.socialistproject.ca/bullet/476.php>,
10. 4. 2014).

Popis: svržení bomb jako prostředek šíření demokracie

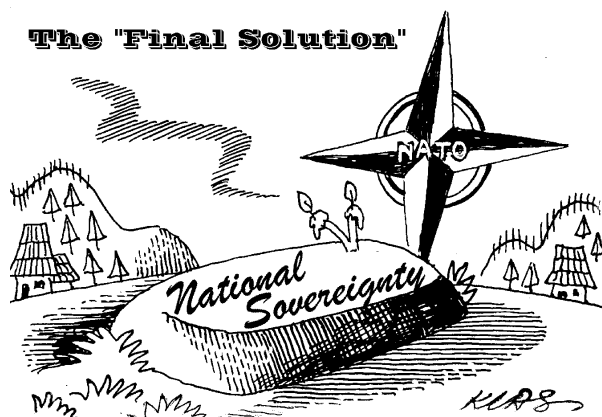
Příloha č. 4

Zdroj: BBC (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7136233.stm>, 10. 4. 2014).

Popis: etnické složení obyvatelstva Kosova před humanitární intervencí

Příloha č. 5

Zdroj: Truth in Media Global Watch Bulletins
(<http://www.truthinmedia.org/Bulletins99/tim99-2-5.html>, 10. 4. 2014).

Popis: poukázání na jednání NATO bez souhlasu RB OSN

Příloha č. 6

Zdroj: UNHCR (<http://www.unhcr.org/3eba82774.html>, 10. 4. 2014).

Popis: Kosovští uprchlíci se navracejí zpět do své domoviny

Příloha č. 7

Zdroj: Ezilon Maps (<http://www.ezilon.com/maps/europe/kosovo-maps.html>, 10. 4. 2014).

Popis: Politická mapa Kosova, červeným obdélníkem je vyznačeno hlavní město Priština

Příloha č. 8

Zdroj: The Apricity
(<http://www.theapricity.com/forum/showthread.php?89308-UCK-UCK-UCK!!!>, 10. 4. 2014).

Popis: Kosovská osvobozenecká armáda

Příloha č. 9

Zdroj: Parlamentní listy (<http://euserver.parlamentnilisty.cz/PrintArticle/942-.aspx>, 10. 4. 2014).

Popis: vyobrazení srbského hrdiny Slobodana Miloševiće

Příloha č. 10

Zdroj: United States Institute of Peace
(<http://www.usip.org/publications/secretary-state-madeleine-albright-says-ground-troops-in-kosovo-are-likely>, 10. 4. 2014).

Popis: Bývalá ministryně zahraničí Madeleine Albright

Příloha č. 11

Zdroj: Global Research (<http://www.globalresearch.ca/kosovo-s-mafia-state-from-madeleine-to-hillary-the-us-secretary-of-state -kla/30166>, 10. 4. 2014).

Popis: setkání Madeleine Albright s vůdcem UCK Hashim Thaci, rok 1999

Příloha č. 12

Zdroj: NATO Review (<http://www.nato.int/docu/review/2012/Chicago/USA-Heart-Nato/CS/index.htm>, 10. 4. 2014).

Popis: prezident Clinton obklopen dětmi albánského původu

Příloha č. 13

Zdroj: The Telegraph
(<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/kosovo/6481057/Bill-Clinton-unveils-statue-of-himself-in-Kosovo.html>, 10. 4. 2014).

Popis: V Prištině byla v roce 2009, deset let po humanitární intervenci, zveřejněna zlatá socha prezidenta Clintona

Příloha č. 14

Zdroj: Kosovo.net (http://www.kosovo.net/news_pogrom.html, 10. 4. 2014).

Popis: ruiny kostela zapříčiněné povstáním v roce 2004, oblast Prizren